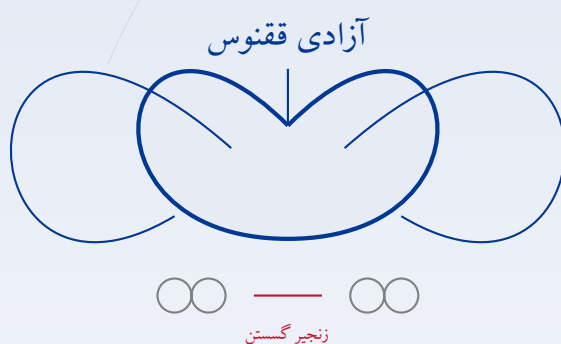

راهنمای عملی گذار

استراتژی‌ها و سناریوهای رهایی از نظام استبدادی

نگارش: بهمن ۱۴۰۴

ویرایش اول

تذکر مهم: این راهنما صرفاً جهت تحلیل آکادمیک و مطالعات گذار سیاسی تهیه شده است. هرگونه استفاده از محتوای این کتاب بر عهده خواننده است.

فهرست مطالب

۱	خلاصه مدیریتی
۸	۱ مقدمه
۸	۱.۱ چرا این راهنما؟
۸	۱.۱.۱ ضرورت و فوریت
۹	۲.۱ رویداد دی ماه ۱۴۰۴: نقطه عطف
۹	۱.۲.۱ چه اتفاقی افتاد؟
۹	۲.۲.۱ پیامدها
۱۰	۳.۱ مخاطبان این راهنما
۱۰	۴.۱ روش شناسی و رویکرد
۱۰	۱.۴.۱ منابع مورد استفاده
۱۰	۲.۴.۱ رویکرد تحلیلی
۱۱	۵.۱ محدودیت‌ها و هشدارها
۱۱	۶.۱ نحوه استفاده از این کتاب
۱۲	۲ تشریح نظام حاکم
۱۲	۱.۲ ماهیت نظام: شبه تمامیت خواه
۱۳	۱.۱.۲ ویژگی‌های کلیدی
۱۳	۲.۲ ستون‌های قدرت نظام
۱۴	۱.۲.۲ ستون نظامی-امنیتی
۱۵	۲.۲.۲ ستون ایدئولوژیک-مذهبی
۱۵	۳.۲.۲ ستون اقتصادی-رانتی
۱۶	۴.۲.۲ شبکه‌های وابستگی منطقه‌ای
۱۶	۳.۲ نقاط ضعف و شکاف‌ها
۱۶	۱.۳.۲ بحران مشروعیت
۱۶	۲.۳.۲ بحران اقتصادی
۱۷	۳.۳.۲ شکاف نسلی
۱۷	۴.۳.۲ شکاف مرکز-پیرامون
۱۷	۵.۳.۲ تنش‌های درون حکومتی
۱۸	۴.۲ ظرفیت سرکوب: تحلیل واقع بینانه
۱۸	۵.۲ جمع بندی: پتانسیل فروپاشی

۱۹	طیف‌شناسی اپوزیسیون	۳
۲۰	نقشه جریان‌ات اپوزیسیون	۱.۳
۲۰	تحلیل هر جریان	۲.۳
۲۱	مشروطه‌خواهان و پهلوی‌گرایان	۱.۲.۳
۲۲	جمهوری‌خواهان سکولار	۲.۲.۳
۲۲	چپ‌ها و سوسیالیست‌ها	۳.۲.۳
۲۲	ملی-مذهبی‌ها و اصلاح‌طلبان خارج‌نشین	۴.۲.۳
۲۳	جنبش‌های قومی-ملی	۵.۲.۳
۲۳	سازمان مجاهدین خلق	۶.۲.۳
۲۳	نقاط همگرایی و واگرایی	۳.۳
۲۴	نقاط همگرایی	۱.۳.۳
۲۴	نقاط واگرایی	۲.۳.۳
۲۴	چرا ائتلاف شکل نمی‌گیرد؟	۴.۳
۲۵	پتانسیل‌های ائتلاف‌سازی	۵.۳
۲۵	مدل پیشنهادی ائتلاف	۱.۵.۳
۲۶	توصیه‌های عملی برای هر جریان	۶.۳
۲۷	سناریوهای گذار	۴
۲۷	چارچوب تحلیل سناریوها	۱.۴
۲۹	سناریوی اول: انقلاب مردمی خشونت‌پرهیز	۲.۴
۲۹	ریسک‌های اصلی	۱.۲.۴
۳۰	سناریوی دوم: مقاومت مسلحانه	۳.۴
۳۱	سناریوی سوم: کودتای نظامی	۴.۴
۳۲	سناریوی چهارم: فروپاشی از درون	۵.۴
۳۳	سناریوی پنجم: گذار مذاکره‌ای	۶.۴
۳۴	سناریوی ترکیبی: واقع‌بینانه‌ترین مسیر	۷.۴
۳۴	ماتریس مقایسه‌ای سناریوها	۸.۴
۳۶	سناریوهای گذار	۵
۳۶	چارچوب تحلیل سناریوها	۱.۵
۳۸	سناریوی اول: انقلاب مردمی خشونت‌پرهیز	۲.۵
۳۸	ریسک‌های اصلی	۱.۲.۵
۳۹	سناریوی دوم: مقاومت مسلحانه	۳.۵
۴۰	سناریوی سوم: کودتای نظامی	۴.۵
۴۱	سناریوی چهارم: فروپاشی از درون	۵.۵
۴۲	سناریوی پنجم: گذار مذاکره‌ای	۶.۵
۴۳	سناریوی ترکیبی: واقع‌بینانه‌ترین مسیر	۷.۵
۴۳	ماتریس مقایسه‌ای سناریوها	۸.۵

۴۶	۶ بُعد بین‌المللی
۴۷	۱.۶ بازیگران کلیدی
۴۷	۲.۶ انواع مداخله
۴۷	۱.۲.۶ تحریم‌ها و فشار اقتصادی
۴۷	۲.۲.۶ حمایت دیپلماتیک
۴۷	۳.۲.۶ کمک غیرنظامی
۴۸	۴.۲.۶ مداخله نظامی
۴۸	۳.۶ فرصت‌های کنونی
۴۸	۴.۶ توصیه‌ها برای دیپلماسی اپوزیسیون
۴۹	۷ تقویت اپوزیسیون
۴۹	۱.۷ چگونه ما قوی‌تر شویم؟
۴۹	۱.۱.۷ ائتلاف‌سازی عملی
۵۰	۲.۱.۷ ساختارسازی سازمانی
۵۰	۳.۱.۷ ارتباط با داخل کشور
۵۰	۲.۷ چگونه حکومت ضعیف‌تر شود؟
۵۱	۱.۲.۷ شکستن ستون‌های قدرت
۵۱	۲.۲.۷ نافرمانی مدنی
۵۱	۳.۷ استراتژی‌های ارتباطی و رسانه‌ای
۵۲	۴.۷ نقش دیاسپورا
۵۲	۵.۷ اولویت‌بندی اقدامات
۵۳	۸ مدیریت دوره گذار
۵۳	۱.۸ چالش‌های «روز بعد»
۵۴	۲.۸ جلوگیری از سوریه‌ای شدن
۵۴	۳.۸ مدل حکومت انتقالی
۵۴	۴.۸ نقش نیروهای مسلح
۵۵	۵.۸ عدالت انتقالی
۵۵	۶.۸ جدول زمانی دوره گذار
۵۶	۹ تحلیل ریسک
۵۷	۱.۹ ماتریس ریسک
۵۷	۲.۹ سناریوهای بدترین حالت
۵۸	۱.۲.۹ سناریو ۱: سرکوب خونین
۵۸	۲.۲.۹ سناریو ۲: جنگ داخلی
۵۸	۳.۲.۹ سناریو ۳: تجزیه
۵۹	۳.۹ استراتژی‌های کاهش ریسک
۶۰	۱۰ نقشه راه عملیاتی
۶۰	۱.۱۰ مرحله اول: تثبیت (۰-۳ ماه)
۶۱	۲.۱۰ مرحله دوم: ائتلاف‌سازی (۳-۱۲ ماه)
۶۱	۳.۱۰ مرحله سوم: بسیج (۶-۱۸ ماه)
۶۱	۴.۱۰ مرحله چهارم: اقدام

۵.۱۰	شاخص‌های پایش پیشرفت	۶۲
۶.۱۰	نقاط تصمیم‌گیری کلیدی	۶۲
۱۱ جمع‌بندی		
۱.۱۱	ده پیام کلیدی	۶۴
۲.۱۱	فراخوان عمل	۶۵
۳.۱۱	کلام آخر: امید واقع‌بینانه	۶۵
آ نظریه‌های انقلاب و گذار		
۱.آ	نظریه ساختاری اسکاچپول	۶۷
۲.آ	نظریه بسیج منابع تیلی	۶۷
۳.آ	۱۹۸ روش جین شارپ	۶۸
۴.آ	انقلاب‌های مخملی: الزامات	۶۸
۵.آ	نظریه گذار دموکراتیک	۶۹
۶.آ	چارچوب ترکیبی پیشنهادی	۶۹
ب مطالعات موردی		
۱.ب	نمونه‌های موفق	۷۰
۱.۱.ب	لهستان: جنبش همبستگی (۱۹۸۰-۱۹۸۹)	۷۰
۲.۱.ب	چکسلواکی: انقلاب مخملی (۱۹۸۹)	۷۱
۳.۱.ب	آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۴)	۷۱
۴.۱.ب	پرتغال: انقلاب میخک (۱۹۷۴)	۷۱
۲.ب	نمونه‌های ناموفق	۷۱
۱.۲.ب	سوریه (۲۰۱۱-حال)	۷۱
۲.۲.ب	ونزوئلا	۷۲
۳.ب	جدول مقایسه‌ای	۷۲
۴.ب	نتیجه‌گیری	۷۲
پ ساختار قدرت جمهوری اسلامی		
۱.پ	نمودار سازمانی	۷۳
۲.پ	بیت رهبری	۷۴
۳.پ	سپاه پاسداران	۷۴
۴.پ	شبکه‌های اقتصادی	۷۴
۵.پ	نقاط آسیب‌پذیری	۷۵
ت تاریخ جنبش‌های ایران		
۱.ت	خط زمانی جنبش‌ها	۷۶
۲.ت	جنبش دانشجویی ۱۸ تیر ۱۳۷۸	۷۶
۳.ت	جنبش سبز ۱۳۸۸	۷۷
۴.ت	خیزش دی‌ماه ۱۳۹۶	۷۷
۵.ت	خیزش آبان ۱۳۹۸	۷۷
۶.ت	جنبش مهسا ۱۴۰۱	۷۷
۷.ت	روند تحول جنبش‌ها	۷۸

۷۹	ث آمار و داده‌ها
۷۹	۱. ث. داده‌های جمعیتی
۸۰	۲. ث. داده‌های اقتصادی
۸۱	۳. ث. داده‌های نظامی
۸۱	۴. ث. آمار سرکوب
۸۲	ج مستندات حقوق بشری
۸۲	۱. ج. اعدام‌ها
۸۲	۲. ج. زندانیان سیاسی
۸۳	۳. ج. شکنجه و بدرفتاری
۸۳	۴. ج. سرکوب زنان
۸۳	۵. ج. سرکوب اقلیت‌ها
۸۴	۶. ج. منابع مستندسازی
۸۴	۷. ج. اهمیت مستندسازی
۸۵	چ کتاب‌شناسی
۸۵	۱. چ. منابع فارسی
۸۵	۱.۱. چ. جنبش‌های اجتماعی
۸۵	۲.۱. چ. تحلیل سیاسی
۸۵	۲. چ. منابع انگلیسی
۸۵	۱.۲. چ. نظریه انقلاب
۸۵	۲.۲. چ. گذار دموکراتیک
۸۶	۳.۲. چ. ایران معاصر
۸۶	۳. چ. گزارش‌ها و مستندات
۸۶	۴. چ. منابع آنلاین
۸۶	۵. چ. پایگاه‌های داده

فهرست تصاویر

۱	ارزیابی کلی سناریوی ترکیبی (واقع‌بینانه‌ترین مسیر)	۶
۱.۱	خط زمانی اعتراضات مهم ایران	۹
۱.۲	ترکیب عناصر نظام جمهوری اسلامی	۱۳
۲.۲	ساختار نیروهای نظامی-امنیتی	۱۴
۳.۲	توزیع تخمینی اقتصاد ایران	۱۵
۴.۲	روند نزولی مشروعیت نظام (تخمینی)	۱۶
۵.۲	تنش‌های جناحی درون نظام	۱۷
۶.۲	تحلیل SWOT نظام جمهوری اسلامی	۱۸
۱.۳	نقشه طیف سیاسی اپوزیسیون ایران	۲۰
۲.۳	نقاط همگرایی اپوزیسیون	۲۳
۳.۳	عوامل شکست ائتلاف‌سازی	۲۴
۴.۳	مدل دایره‌ای ائتلاف	۲۵
۱.۴	موقعیت سناریوها در ماتریس هزینه-احتمال	۲۸
۲.۴	اثر دومینویی فروپاشی	۳۲
۳.۴	مسیر ترکیبی احتمالی گذار	۳۴
۱.۵	موقعیت سناریوها در ماتریس هزینه-احتمال	۳۷
۲.۵	اثر دومینویی فروپاشی	۴۱
۳.۵	مسیر ترکیبی احتمالی گذار	۴۳
۱.۷	مسیر ائتلاف‌سازی	۵۰
۲.۷	ستون‌های قدرت نظام	۵۱
۱.۸	ساختار حکومت انتقالی	۵۴
۱.۹	ماتریس ریسک ۵×۵	۵۷
۱.۱۰	فرآیند ائتلاف‌سازی	۶۱
۲.۱۰	درخت تصمیم‌گیری	۶۲
۱.آ	مراحل گذار دموکراتیک	۶۹

۷۳	پ.۱ ساختار قدرت رسمی
۷۶	ت.۱ خط زمانی جنبش‌های اعتراضی
۸۰	ث.۱ روند تورم سالانه

فهرست جداول

۱	ماتریس مقایسه‌ای پنج سناریوی اصلی گذار	۳
۲	راهنمای استفاده برای مخاطبان مختلف	۷
۱.۱	نقشه راهنمای مطالعه	۱۱
۱.۲	مشخصات نظام جمهوری اسلامی	۱۳
۲.۲	نهادهای ایدئولوژیک و بودجه تخمینی	۱۵
۳.۲	نیروهای نیابتی جمهوری اسلامی	۱۶
۴.۲	شکاف‌های منطقه‌ای	۱۷
۵.۲	ماتریس ظرفیت سرکوب	۱۸
۱.۳	تحلیل SWOT جریان مشروطه‌خواه	۲۱
۲.۳	تحلیل SWOT جمهوری خواهان سکولار	۲۲
۳.۳	جنبش‌های قومی-ملی	۲۳
۴.۳	موضوعات اختلافی اصلی	۲۴
۵.۳	توصیه‌های اختصاصی	۲۶
۱.۴	تحلیل هزینه-فایده سناریوی انقلاب مردمی	۲۹
۲.۴	تحلیل هزینه-فایده سناریوی مسلحانه	۳۰
۳.۴	تحلیل سناریوی کودتا	۳۱
۴.۴	جدول مقایسه‌ای کامل سناریوها	۳۴
۱.۵	تحلیل هزینه-فایده سناریوی انقلاب مردمی	۳۸
۲.۵	تحلیل هزینه-فایده سناریوی مسلحانه	۳۹
۳.۵	تحلیل سناریوی کودتا	۴۰
۴.۵	جدول مقایسه‌ای کامل سناریوها	۴۳
۱.۶	تحلیل بازیگران اصلی	۴۷
۱.۷	ساختار پیشنهادی اپوزیسیون متحد	۵۰
۲.۷	ابزارهای ارتباطی	۵۱
۳.۷	ماتریس اولویت‌بندی	۵۲
۱.۸	سناریوهای خطر و پیشگیری	۵۴
۲.۸	جدول زمانی پیشنهادی	۵۵
۱.۹	فهرست ریسک‌های اصلی	۵۷

۵۹	استراتژی‌های کاهش ریسک	۲.۹
۶۰	چک‌لیست مرحله تثبیت	۱.۱۰
۶۲	داشبورد پایش	۲.۱۰
۶۸	دسته‌بندی روش‌های جین شارپ	۱.آ
۷۰	خلاصه تجربه لهستان	۱.ب
۷۲	مقایسه نمونه‌ها با ایران	۲.ب
۷۴	بخش‌های سپاه پاسداران	۱.پ
۷۷	مشخصات جنبش سبز	۱.ت
۷۹	آمار جمعیتی کلیدی	۱.ث
۸۰	شاخص‌های اقتصادی	۲.ث
۸۱	نیروهای مسلح	۳.ث
۸۱	آمار سرکوب (تخمینی)	۴.ث
۸۲	آمار اعدام سالانه (منبع: ایران هیومن رایتس)	۱.ج
۸۳	سرکوب اقلیت‌ها	۲.ج

خلاصه مدیریتی

شکل ۱: ارکان اصلی استراتژی گذار

چکیده وضعیت

ایران در نقطه عطف تاریخی قرار دارد. رویدادهای دی ماه ۱۴۰۴ نشان داد که نظام جمهوری اسلامی به مرحله‌ای از بحران رسیده که بازگشت به وضعیت سابق را دشوار می‌سازد. این راهنما تلاش دارد نقشه راهی واقع‌بینانه برای گذار به دموکراسی ارائه دهد.

یافته‌های کلیدی

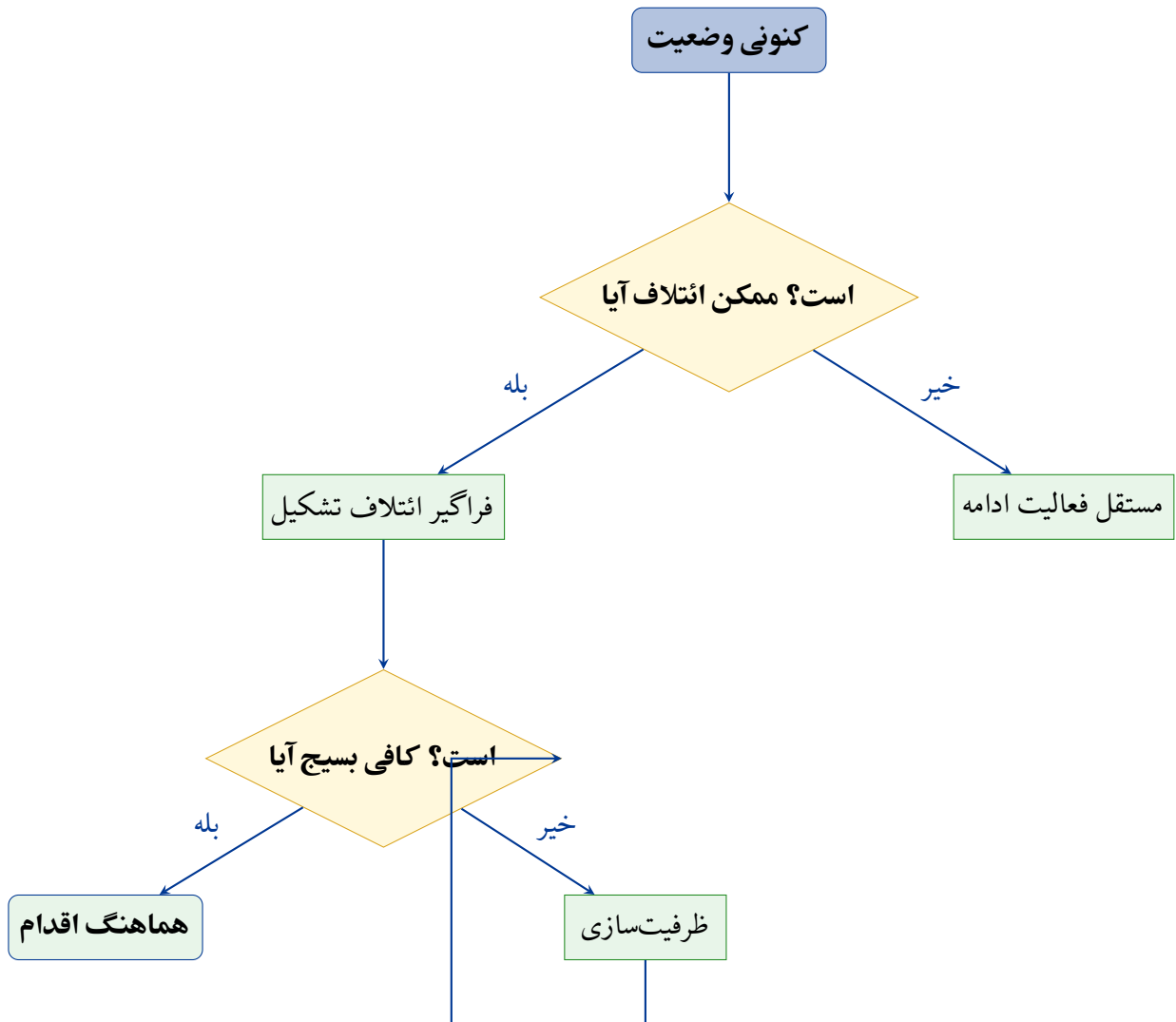
- نظام دچار بحران مشروعیت عمیق است
- ظرفیت سرکوب همچنان بالاست اما هزینه‌های آن رو به افزایش است
- اپوزیسیون پراکنده اما پتانسیل ائتلاف دارد
- شرایط بین‌المللی نسبتاً مساعد است
- ریسک‌های جدی (جنگ داخلی، تجزیه) باید مدیریت شوند

ماتریس سناریوهای گذار

جدول ۱: ماتریس مقایسه‌ای پنج سناریوی اصلی گذار

سناریو	احتمال	هزینه	مدت	ریسک اصلی
انقلاب خشونت‌پرهیز	متوسط (۳۵٪)	متوسط	۶-۱۸ ماه	سرکوب خونین
مقاومت مسلحانه	پایین (۱۵٪)	بسیار بالا	نامشخص	جنگ داخلی
کودتای نظامی	پایین (۱۰٪)	متوسط	سریع	دیکتاتوری جدید
فروپاشی از درون	متوسط (۲۵٪)	بالا	متغیر	هرج و مرج
گذار مذاکره‌ای	پایین (۱۵٪)	پایین	طولانی	تداوم استبداد

نمودار تصمیم‌گیری استراتژیک

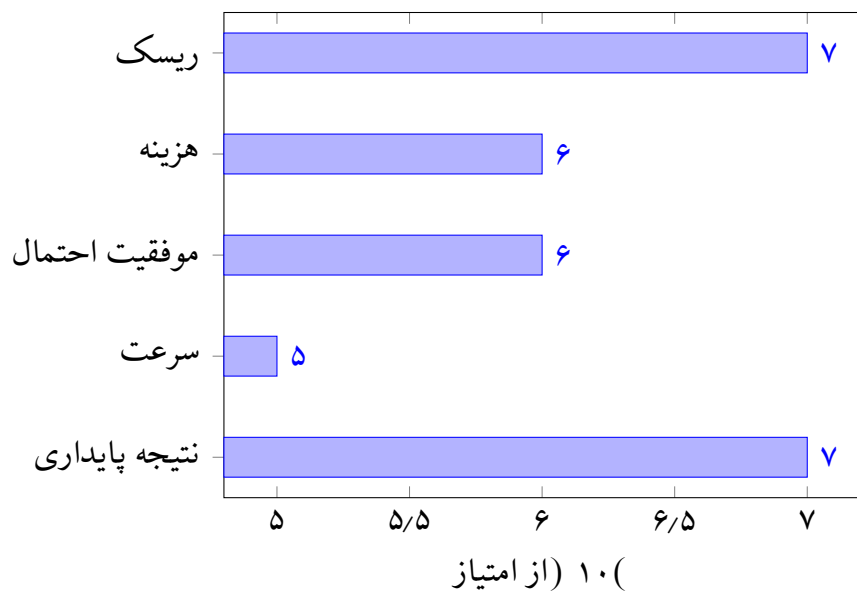
توصیه‌های فوری ده‌گانه

اقدامات فوری برای اپوزیسیون

۱. ائتلاف‌سازی: آغاز مذاکرات جدی بین جریان‌های اصلی بدون پیش‌شرط
۲. ساختارسازی: ایجاد نهادهای هماهنگ‌کننده با ساختار شفاف
۳. ارتباط با داخل: تقویت کانال‌های امن ارتباطی با فعالان داخل
۴. دیپلماسی: حضور منسجم در محافل بین‌المللی
۵. رسانه: هماهنگی پیام‌رسانی و مقابله با جنگ روانی نظام
۶. منابع: جذب و مدیریت شفاف منابع مالی
۷. آموزش: تربیت کادرهای مدیریتی برای دوره گذار
۸. مستندسازی: ثبت جنایات برای عدالت انتقالی
۹. برنامه‌ریزی: تدوین طرح حکمرانی انتقالی
۱۰. شبکه‌سازی: ارتباط با نخبگان ایرانی در سراسر جهان

پیام کلیدی

«گذار موفق نیازمند اتحاد، صبر استراتژیک و آمادگی سازمانی است. تجربه تاریخی نشان می‌دهد که رژیم‌ها نه در اوج سرکوب، بلکه زمانی سقوط می‌کنند که مردم امید واقع‌بینانه و آلترناتیو معتبر ببینند.»

شکل ۲: ارزیابی کلی سناریوی ترکیبی (واقع‌بینانه‌ترین مسیر)

مخاطبان این راهنما

مخاطب	توصیه کلیدی
رهبران اپوزیسیون	فصول ۴، ۶ و ۹ را با دقت بخوانید. اولویت: ائتلاف سازی
فعالان داخل کشور	فصول ۲، ۶ و ۸ را مطالعه کنید. امنیت شخصی را جدی بگیرید
دیپلمات ها و سیاستگذاران	فصول ۵ و ۷ مرجع اصلی شماست
پژوهشگران	پیوست ها منابع غنی نظری و تجربی ارائه می دهند
شهروندان عادی	فصل ۱ و خلاصه های هر فصل کافی است

جدول ۲: راهنمای استفاده برای مخاطبان مختلف

فصل ۱

مقدمه

شکل ۱.۱: ایران در دوراهی سرنوشت‌ساز

«تاریخ به ما می‌آموزد که هیچ نظام استبدادی ابدی نیست. سوال این نیست که آیا تغییر خواهد آمد، بلکه سوال این است که چگونه و با چه هزینه‌ای.»

۱.۱ چرا این راهنما؟

ایران در مقطعی تاریخی قرار گرفته که نیازمند تحلیل دقیق و برنامه‌ریزی استراتژیک است. این راهنما با هدف پر کردن خلأ موجود در ادبیات فارسی درباره **استراتژی‌های گذار** تهیه شده است.

۱.۱.۱ ضرورت و فوریت

• بحران مشروعیت نظام: جمهوری اسلامی با عمیق‌ترین بحران مشروعیت تاریخ خود مواجه است

- **تغییر نسلی:** نسل جوان فاقد هرگونه وابستگی به نظام است
- **فشار بین‌المللی:** محیط بین‌المللی نسبت به گذشته مساعدتر است
- **خلأ استراتژیک:** اپوزیسیون فاقد نقشه راه منسجم است

درس تاریخی

تجربه انقلاب ۱۳۵۷ نشان می‌دهد که سرنگونی یک نظام بدون برنامه‌ریزی برای «روز بعد» می‌تواند به استبداد جدیدی منجر شود. این راهنما تلاش دارد از تکرار آن اشتباه جلوگیری کند.

۲.۱ رویداد دی‌ماه ۱۴۰۴: نقطه عطف

شکل ۲.۱: خط زمانی اعتراضات مهم ایران

۱.۲.۱ چه اتفاقی افتاد؟

رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ از نظر شدت سرکوب و گستردگی اعتراضات، نقطه عطفی در تاریخ جمهوری اسلامی محسوب می‌شود:

آمار تکان‌دهنده

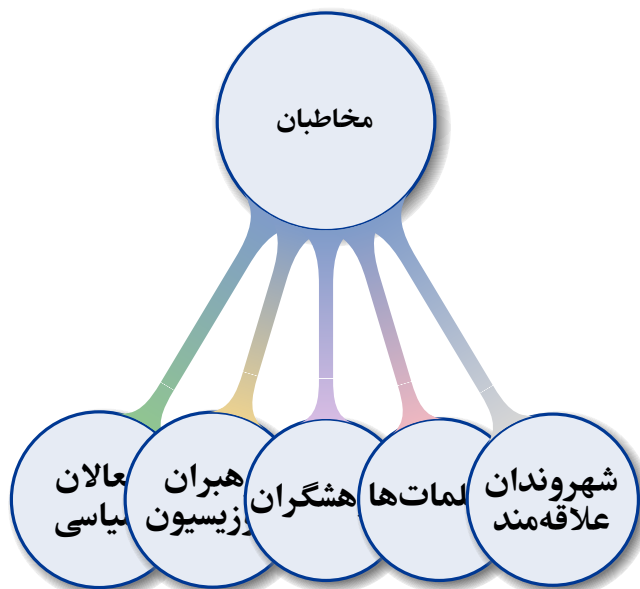
- بیش از ۱۵۰۰ کشته (طبق گزارش‌های مستقل)
- هزاران بازداشتی
- قطع کامل اینترنت به مدت یک هفته
- استفاده از تیراندازی مستقیم به معترضان

۲.۲.۱ پیامدها

۱. قطع رابطه نهایی ملت و حکومت: حتی معتقدان به اصلاحات درون‌نظام دیگر امیدی ندارند
۲. افزایش فشار بین‌المللی: کشورهای غربی موضع سخت‌تری گرفتند
۳. بحران اقتصادی عمیق‌تر: تحریم‌های جدید و فرار سرمایه
۴. شکاف در درون نظام: تنش بین جناح‌ها تشدید شد

۳.۱ مخاطبان این راهنما

این راهنما برای طیف گسترده‌ای از مخاطبان نوشته شده است:

۴.۱ روش‌شناسی و رویکرد

۱.۴.۱ منابع مورد استفاده

- نظریه‌های آکادمیک: اسکاچپول، تیلی، شارپ و نظریه‌های گذار دموکراتیک
- مطالعات موردی: تحلیل ۱۲ نمونه گذار در تاریخ معاصر
- داده‌های میدانی: گزارش‌های سازمان‌های حقوق بشری
- مصاحبه‌ها: گفتگو با فعالان و کارشناسان (محرمانه)

۲.۴.۱ رویکرد تحلیلی

این راهنما از رویکرد واقع‌گرایانه پیروی می‌کند: نه خوش‌بینی بی‌اساس و نه بدبینی فلج‌کننده. هدف ارائه تحلیلی است که بتواند مبنای تصمیم‌گیری عملی قرار گیرد.

۵.۱ محدودیت‌ها و هشدارها

هشدارهای مهم

۱. **عدم قطعیت:** آینده‌نگاری سیاسی همواره با عدم قطعیت همراه است
۲. **پویایی وضعیت:** شرایط به سرعت تغییر می‌کند؛ این تحلیل بر اساس داده‌های بهمن ۱۴۰۴ است
۳. **ریسک امنیتی:** استفاده از این راهنما در داخل ایران می‌تواند خطرناک باشد
۴. **عدم مسئولیت:** نویسندگان مسئولیتی در قبال استفاده عملی از این راهنما ندارند

۶.۱ نحوه استفاده از این کتاب

جدول ۱۰.۱: نقشه راهنمای مطالعه

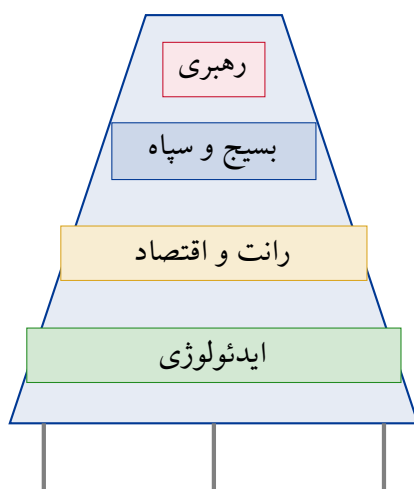
سطح	توضیح	فصول پیشنهادی
سریع	خلاصه وضعیت و توصیه‌ها	فصل ۰
متوسط	درک کلی از وضعیت و سناریوها	فصول ۱ - ۴
عمیق	تحلیل جامع و آمادگی اجرایی	همه فصول
تخصصی	پژوهش و ارجاع آکادمیک	پیوست‌ها

خلاصه فصل

- این راهنما ابزاری برای تفکر استراتژیک درباره گذار سیاسی در ایران است
- رویدادهای اخیر نقطه عطفی در تاریخ جمهوری اسلامی هستند
- هدف ارائه تحلیل واقع‌بینانه، نه خوش‌بینانه یا بدبینانه است
- مخاطبان متنوعی می‌توانند از این راهنما بهره ببرند
- امنیت شخصی در استفاده از این کتاب را جدی بگیرید

فصل ۲

تشریح نظام حاکم

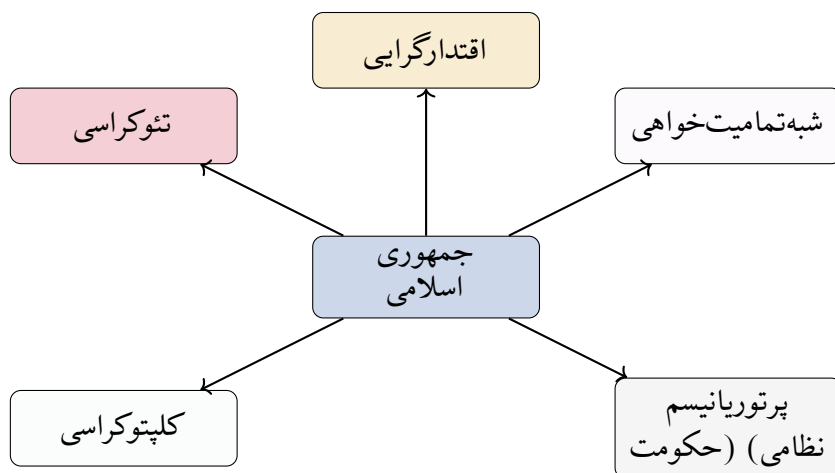
رژیم بقای ستون‌های

شکل ۱.۲: ساختار عمودی قدرت در رژیم

«برای شکست دادن دشمن، ابتدا باید او را شناخت. هر نقطه قوت، نقطه ضعفی پنهان دارد.»

۱.۲ ماهیت نظام: شبه‌تمامیت خواه

جمهوری اسلامی را نمی‌توان در دسته‌بندی‌های سنتی جای داد. این نظام ترکیبی از عناصر مختلف است:

شکل ۲.۲: ترکیب عناصر نظام جمهوری اسلامی

۱.۱.۲ ویژگی‌های کلیدی

جدول ۱.۲: مشخصات نظام جمهوری اسلامی

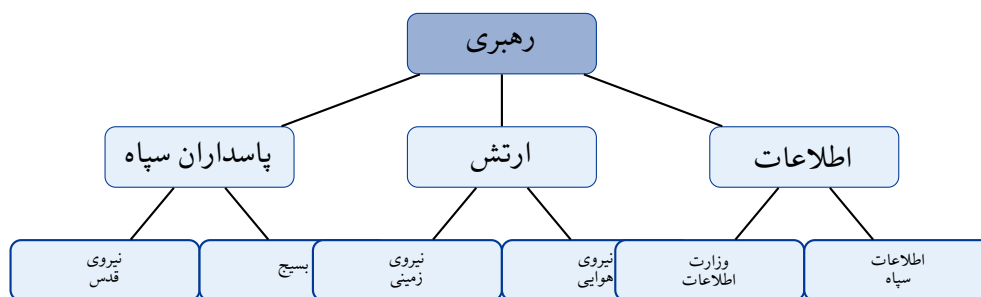
ویژگی	توضیح
ولایت فقیه	رهبر دارای قدرت نامحدود و غیرپاسخگو
دوگانگی قدرت	نهادهای موازی انتخابی و انتصابی
ایدئولوژی مذهبی	اسلام سیاسی شیعی
اقتصاد رانتی	وابستگی به نفت و کنترل دولتی
سرکوب نظام‌یافته	دستگاه امنیتی گسترده

۲.۲ ستون‌های قدرت نظام

چارچوب تحلیلی

طبق نظریه جین شارب، هر نظام استبدادی بر تعدادی «ستون قدرت» استوار است. تضعیف این ستونها کلید سرنگونی نظام است.

۱.۲.۲ ستون نظامی-امنیتی

شکل ۳.۲: ساختار نیروهای نظامی-امنیتی

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

- نفرات: حدود ۱۹۰،۰۰۰ نفر (بدون بسیج)
- بودجه: تخمین ۲۰-۳۰ میلیارد دلار سالانه
- امپراتوری اقتصادی: کنترل بخش بزرگی از اقتصاد
- وابستگی به نظام: کامل - سرنوشت سپاه به بقای نظام گره خورده

بسیج مستضعفین

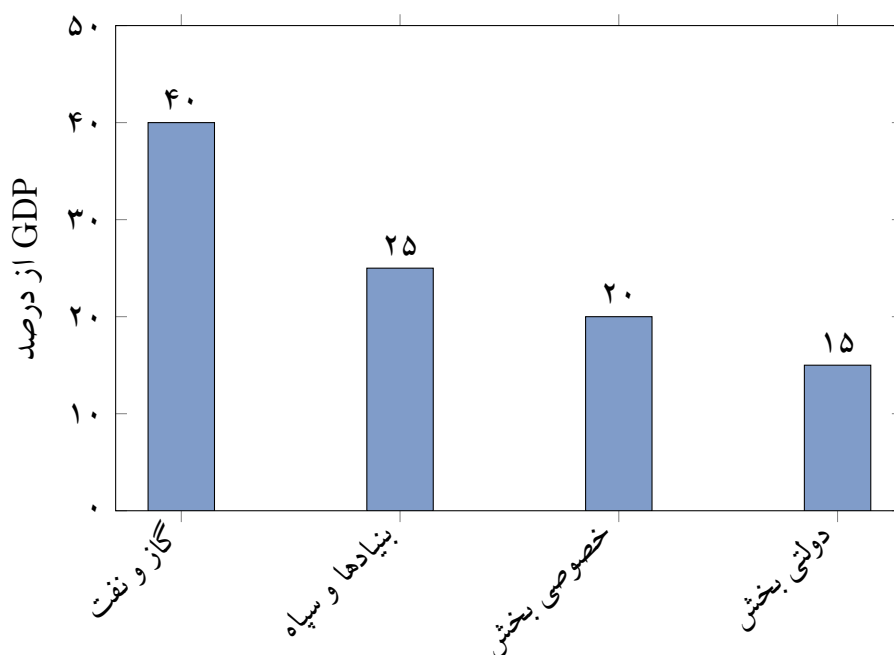
- عضویت رسمی: ۲۰ میلیون نفر (ادعای رسمی)
- نیروی فعال: تخمین ۵۰۰،۰۰۰-۱،۰۰۰،۰۰۰ نفر
- نقش: سرکوب داخلی، جاسوسی اجتماعی
- انگیزه: ترکیبی از ایدئولوژی و منافع مادی

۲.۲.۲ ستون ایدئولوژیک-مذهبی

نقش	بودجه سالانه	نهاد
تولید کادر مذهبی-سیاسی	۲ میلیارد دلار	حوزه‌های علمیه
تبلیغات و کنترل اطلاعات	۱ میلیارد دلار	صدا و سیما
گسترش ایدئولوژی	۵۰۰ میلیون دلار	نهاد تبلیغات
سانسور و کنترل فرهنگی	۳۰۰ میلیون دلار	وزارت ارشاد

جدول ۲.۲: نهادهای ایدئولوژیک و بودجه تخمینی

۳.۲.۲ ستون اقتصادی-رانتی

شکل ۴.۲: توزیع تخمینی اقتصاد ایران

۴.۲.۲ شبکه‌های وابستگی منطقه‌ای

جدول ۳.۲: نیروهای نیابتی جمهوری اسلامی

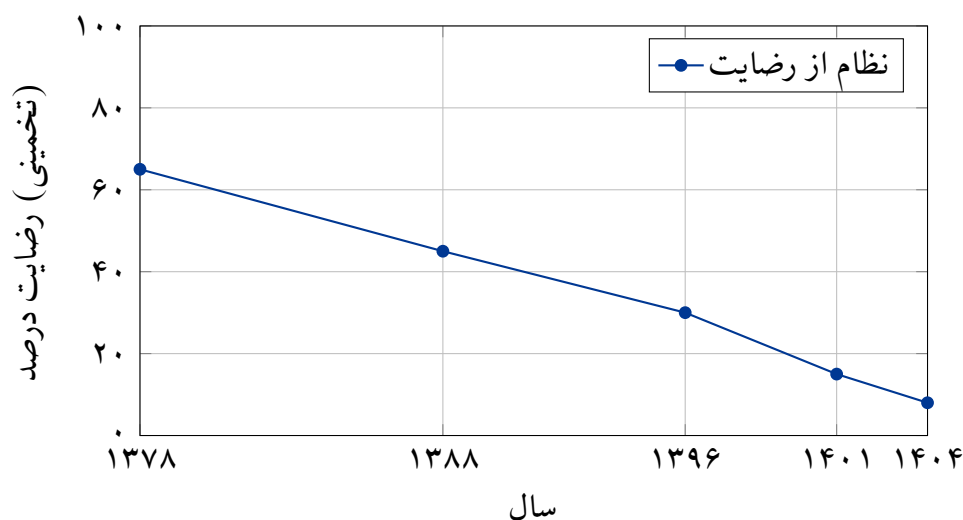
گروه	کشور	نفرات تخمینی	وضعیت فعلی
حزب الله لبنان	لبنان	۰۰۰،۴۵	تضعیف شدید
حشد الشعبی	عراق	۰۰۰،۱۵۰	تحت فشار
حوثی‌ها	یمن	۰۰۰،۲۰۰	فعال
گروه‌های فلسطینی	غزه/...	متغیر	تضعیف شده

۳.۲ نقاط ضعف و شکاف‌ها

نقطه کلیدی

هر نظامی، هر قدر هم قدرتمند، دارای نقاط ضعف است. شناسایی و بهره‌برداری از این نقاط، اساس استراتژی گذار است.

۱.۳.۲ بحران مشروعیت

شکل ۵.۲: روند نزولی مشروعیت نظام (تخمینی)

۲.۳.۲ بحران اقتصادی

- تورم: بیش از ۵۰٪ سالانه
- بیکاری: رسمی ۱۲٪، واقعی ۲۵-۳۰٪

- فقر: بیش از ۳۰٪ زیر خط فقر
- ارزش پول ملی: سقوط ۹۰٪ در دهه گذشته

۳.۳.۲ شکاف نسلی

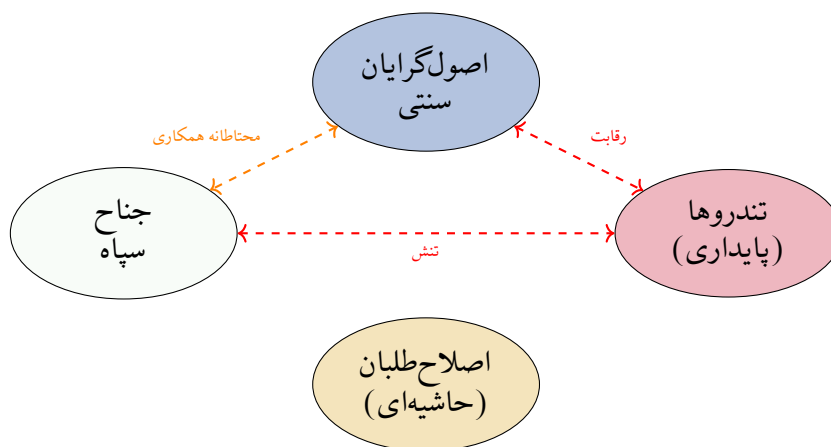
بیش از ۶۰٪ جمعیت ایران زیر ۴۰ سال سن دارند. این نسل نه انقلاب ۵۷ را به یاد دارد و نه تعلقی به آرمان‌های نظام.

۴.۳.۲ شکاف مرکز-پیرامون

منطقه	جمعیت تخمینی	موضوع اصلی
کردستان	۱۰ میلیون	خودمختاری، سرکوب فرهنگی
بلوچستان	۳ میلیون	فقر، تبعیض، سرکوب
خوزستان	۵ میلیون	آب، محیط زیست، تبعیض
آذربایجان	۱۵ میلیون	حقوق زبانی، توسعه

جدول ۴.۲: شکاف‌های منطقه‌ای

۵.۳.۲ تنش‌های درون حکومتی

شکل ۶.۲: تنش‌های جناحی درون نظام

۴.۲ ظرفیت سرکوب: تحلیل واقع بینانه

جدول ۵.۲: ماتریس ظرفیت سرکوب

نوع سرکوب	ظرفیت	اراده	هزینه	پایداری
اعتراضات محدود	بالا	بالا	پایین	بالا
خیزش گسترده	متوسط	بالا	بالا	متوسط
اعتصاب سراسری	پایین	متوسط	بالا	پایین
شورش مسلحانه	بالا	بالا	بسیار بالا	متوسط

۵.۲ جمع بندی: پتانسیل فروپاشی

ضعف نقاط	قوت نقاط
<ul style="list-style-type: none"> • مشروعیت بحران • اقتصادی بحران • نسلی شکاف • بین المللی انزوای 	<ul style="list-style-type: none"> • قوی امنیتی دستگاه • رهبری نسبی انسجام • (نفت) مالی منابع • نیابتی نیروهای
تهدیدها	فرصت ها
<ul style="list-style-type: none"> • خونین سرکوب • داخلی جنگ • منفی خارجی مداخله • کشور تجزیه 	<ul style="list-style-type: none"> • درون از فروپاشی • نیروها ریزش • منطقه ای تحولات • بین المللی فشار

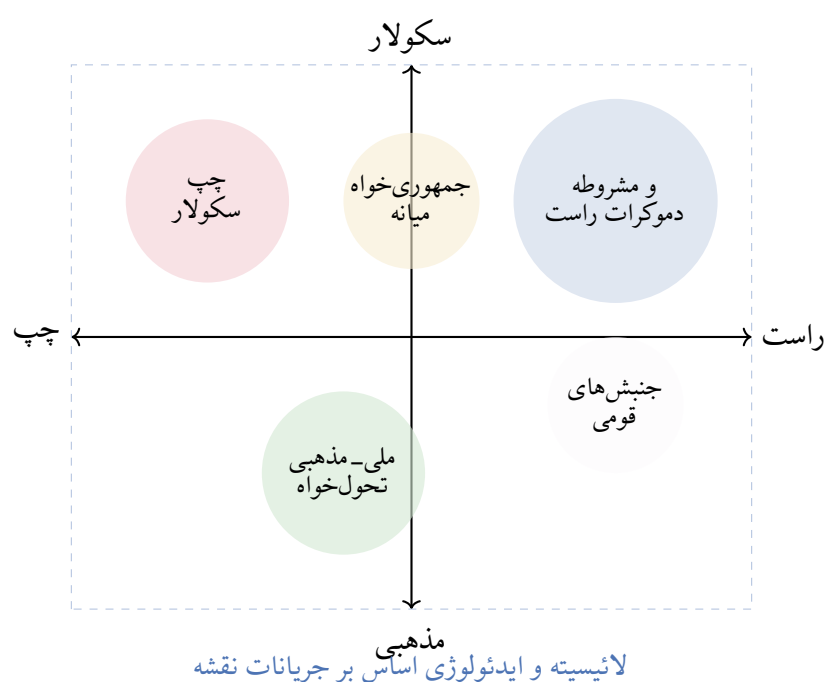
شکل ۷.۲: تحلیل SWOT نظام جمهوری اسلامی

خلاصه فصل

- نظام جمهوری اسلامی ترکیبی از تئوکراسی، اقتدارگرایی و کلیتوکراسی است
- ستون های اصلی قدرت: نظامی-امنیتی، ایدئولوژیک و اقتصادی
- نظام با بحران های چندگانه مشروعیت، اقتصاد و شکاف نسلی مواجه است
- ظرفیت سرکوب همچنان بالاست اما پایدار نیست
- نقاط ضعف متعددی برای بهره برداری استراتژیک وجود دارد

فصل ۳

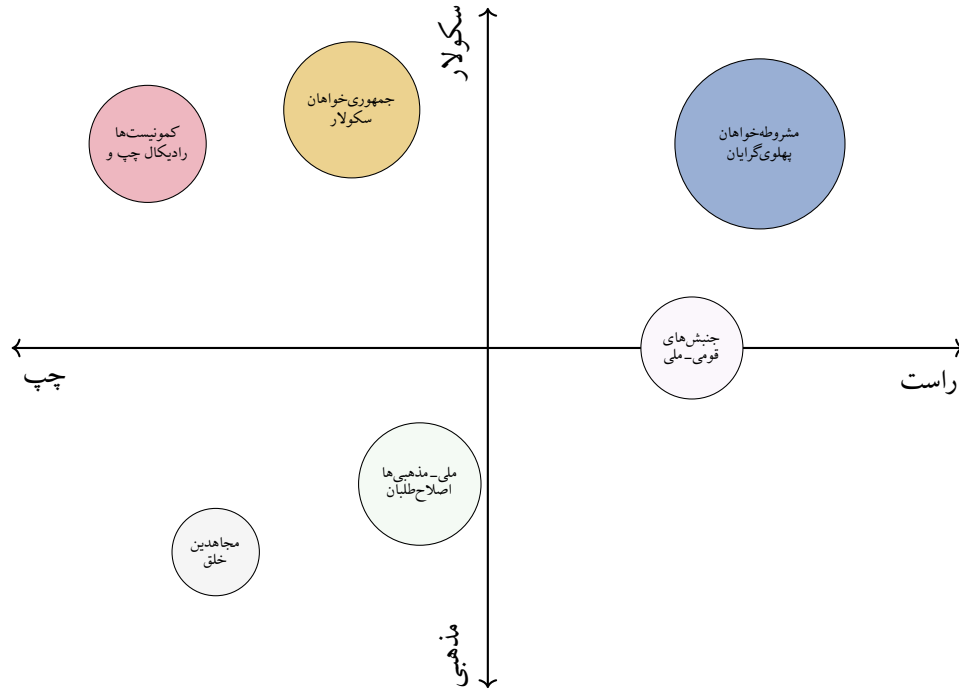
طیف‌شناسی اپوزیسیون

شکل ۱۰۳: طیف سیاسی نیروهای اپوزیسیون

«اتحاد در برابر دشمن مشترک، نه به معنای یکسان‌سازی، بلکه به معنای هم‌افزایی تفاوت‌هاست.»

۱.۳ نقشه جریانات اپوزیسیون

شکل ۲.۳: نقشه طیف سیاسی اپوزیسیون ایران

۲.۳ تحلیل هر جریان

۱۰۲.۳ مشروطه خواهان و پهلوی گرایان

جدول ۱۰۳: تحلیل SWOT جریان مشروطه خواه

نقاط قوت (Strengths)
<ul style="list-style-type: none"> • چهره شاخص (رضا پهلوی) با شناخت بالا • پایگاه اجتماعی قابل توجه در طبقه متوسط • ارتباطات بین المللی • پیام ساده و قابل فهم
نقاط ضعف (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> • بار تاریخی رژیم گذشته • فقدان ساختار سازمانی قوی • اختلاف بر سر «پادشاهی» یا «جمهوری» • ضعف ارتباط با داخل کشور
فرصت ها (Opportunities)
<ul style="list-style-type: none"> • نوستالژی نسل جوان نسبت به دوره پهلوی • حمایت احتمالی غرب • امکان ائتلاف با جریانات دیگر
تهدیدها (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> • تبلیغات منفی نظام • مخالفت چپ ها و جمهوری خواهان • ریسک تفرقه درونی

پایگاه اجتماعی: طبقه متوسط شهری، نسل جوان حافظه تاریخی ندار، ایرانیان خارج از کشور

۲.۲.۳ جمهوری خواهان سکولار

جدول ۲.۳: تحلیل SWOT جمهوری خواهان سکولار

نقاط قوت	نقاط ضعف
<ul style="list-style-type: none"> • پابندی به اصول دموکراتیک • کادرهای با تجربه سیاسی • مقبولیت در محافل آکادمیک 	<ul style="list-style-type: none"> • پراکندگی و عدم انسجام • فقدان رهبر شاخص • ضعف در بسیج توده‌ای
فرصت‌ها	تهدیدها
<ul style="list-style-type: none"> • موضع «نه سلطنت، نه استبداد» • جذب نیروهای میانه • تجربیات بین‌المللی 	<ul style="list-style-type: none"> • بین دو صندلی ماندن • فقدان منابع مالی • عدم شناخت عمومی

۳.۲.۳ چپ‌ها و سوسیالیست‌ها

- طیف: از سوسیال‌دموکرات‌ها تا کمونیست‌ها
- تاریخچه: سرکوب شدید در دهه ۶۰، بازسازی تدریجی
- نقاط قوت: تجربه سازمانی، ارتباط با جنبش کارگری
- نقاط ضعف: انگ تاریخی، اختلافات ایدئولوژیک، بار شوروی

۴.۲.۳ ملی-مذهبی‌ها و اصلاح‌طلبان خارج‌نشین

هشدار

این جریان پس از رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ با بحران هویتی عمیقی مواجه است. بسیاری از چهره‌های شاخص آن به مواضع رادیکال‌تر نزدیک شده‌اند.

- ویژگی: سابقه درون‌نظامی، تلاش برای اصلاح از درون (شکست‌خورده)
- چهره‌ها: برخی اصلاح‌طلبان سابق، ملی-مذهبی‌ها
- موضع فعلی: در حال گذار به اپوزیسیون برانداز

۵.۲.۳ جنبش‌های قومی-ملی

جدول ۳.۳: جنبش‌های قومی-ملی

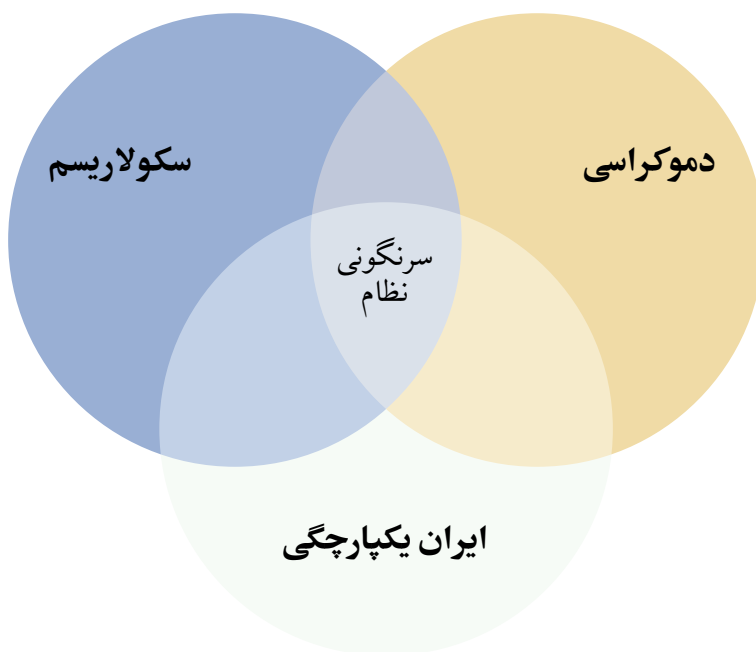
خواسته‌های کلیدی	جریان‌ات اصلی	قومیت
فدرالیسم، حقوق فرهنگی	کومله، دموکرات	کُرد
خودمختاری، حقوق زبانی	احوازی‌ها	عرب
پایان تبعیض، توسعه	جنبش آزادی‌بخش	بلوچ
حقوق زبانی، هویت	ملی‌گرایان	آذری

۶.۲.۳ سازمان مجاهدین خلق

موضع بحث‌برانگیز

این سازمان به دلیل همکاری با عراق در جنگ و ساختار فرقه‌ای، مورد مناقشه است. اکثر جریان‌ات اپوزیسیون از ائتلاف با آن پرهیز می‌کنند.

۳.۳ نقاط همگرایی و واگرایی

شکل ۳.۳: نقاط همگرایی اپوزیسیون

۱.۳.۳ نقاط همگرایی

اشتراکات

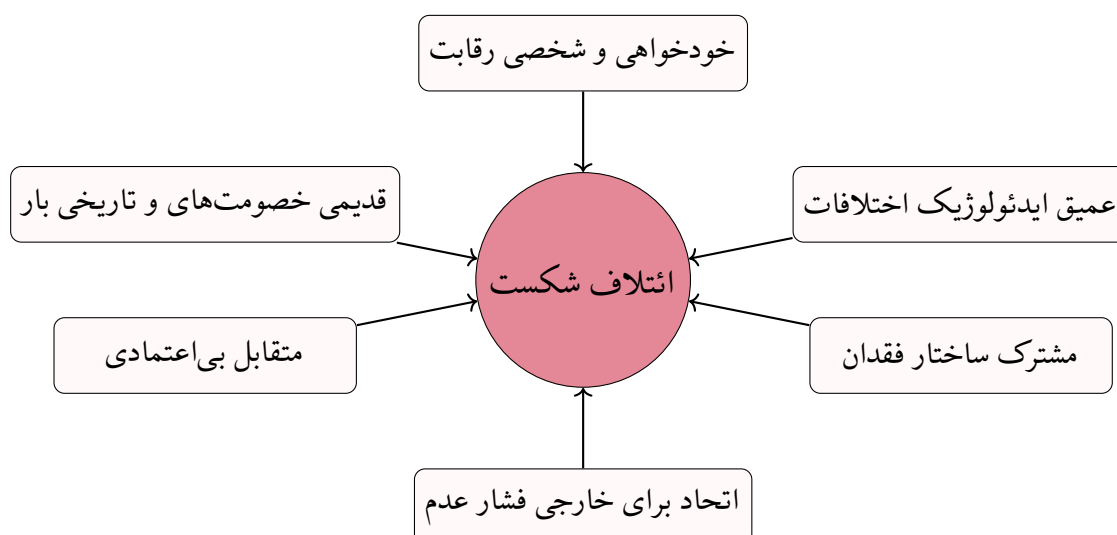
۱. سرنگونی نظام: تقریباً همه جریان‌ات (به جز اصلاح‌طلبان افراطی) موافقند
۲. دموکراسی: توافق کلی بر ضرورت نظام دموکراتیک
۳. حقوق بشر: اجماع بر رعایت حقوق بنیادین
۴. جدایی دین از دولت: توافق قابل توجه

۲.۳.۳ نقاط واگرایی

جدول ۴.۳: موضوعات اختلافی اصلی

موضوع	موضع الف	موضع ب
شکل حکومت	پادشاهی مشروطه	جمهوری
ساختار کشور	متمرکز	فدرال/خودمختاری
اقتصاد	بازار آزاد	دولت رفاه
عدالت انتقالی	عفو عمومی	محاكمه
رابطه با غرب	همکاری کامل	استقلال نسبی

۴.۳ چرا ائتلاف شکل نمی‌گیرد؟

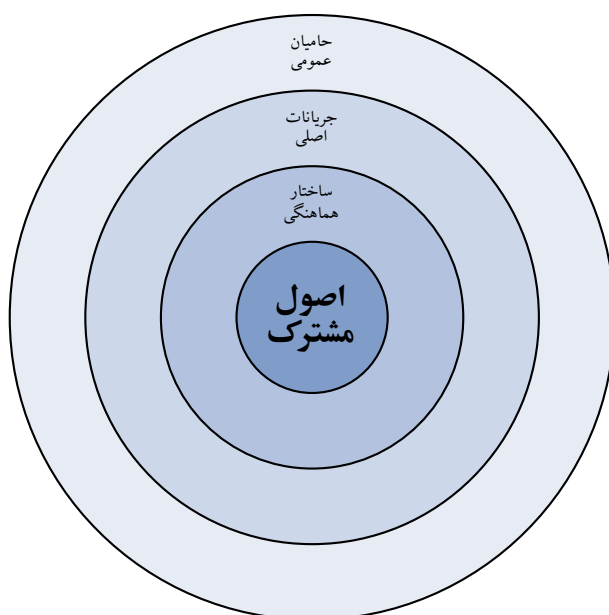

۵.۳ پتانسیل‌های ائتلاف‌سازی

فرصت‌های پیش رو

۱. منشور مهسا: تلاش برای ایجاد پلتفرم مشترک
۲. فشار نسل جوان: خواست عملگرایی به جای ایدئولوژی
۳. شکست نظام: هرچه نظام ضعیف‌تر، انگیزه اتحاد بیشتر
۴. مدل حداقلی: توافق بر اصول پایه بدون حل همه اختلافات

۱.۵.۳ مدل پیشنهادی ائتلاف

شکل ۵.۳: مدل دایره‌ای ائتلاف

۶.۳ توصیه‌های عملی برای هر جریان

جدول ۵.۳: توصیه‌های اختصاصی

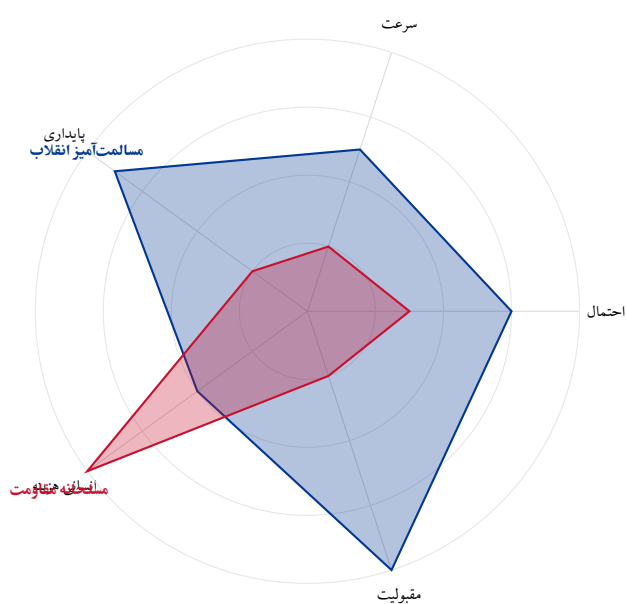
جریان	توصیه کلیدی
مشروطه‌خواهان	موضع روشن درباره «پادشاهی یا جمهوری؟» - انعطاف بیشتر
جمهوری‌خواهان	ایجاد ساختار متحد، معرفی چهره شاخص
چپ‌ها	فاصله از انگ تاریخی، تمرکز بر عدالت اجتماعی
ملی-مذهبی‌ها	تعیین تکلیف نهایی با نظام، موضع شفاف
جنبش‌های قومی	تضمین یکپارچگی ایران، مدل فدرالیسم دموکراتیک

خلاصه فصل

- اپوزیسیون ایران طیف متنوعی از جریانات را شامل می‌شود
- نقاط همگرایی (سرنگونی نظام، دموکراسی) بیش از واگرایی‌هاست
- ائتلاف‌سازی تاکنون به دلایل متعدد شکست خورده
- مدل «توافق حداقلی» واقع‌بینانه‌ترین مسیر است
- هر جریان نیاز به بازنگری و انعطاف دارد

فصل ۴

سناریوهای گذار

راداری (نمایه سناریوها کیفی ارزیابی)

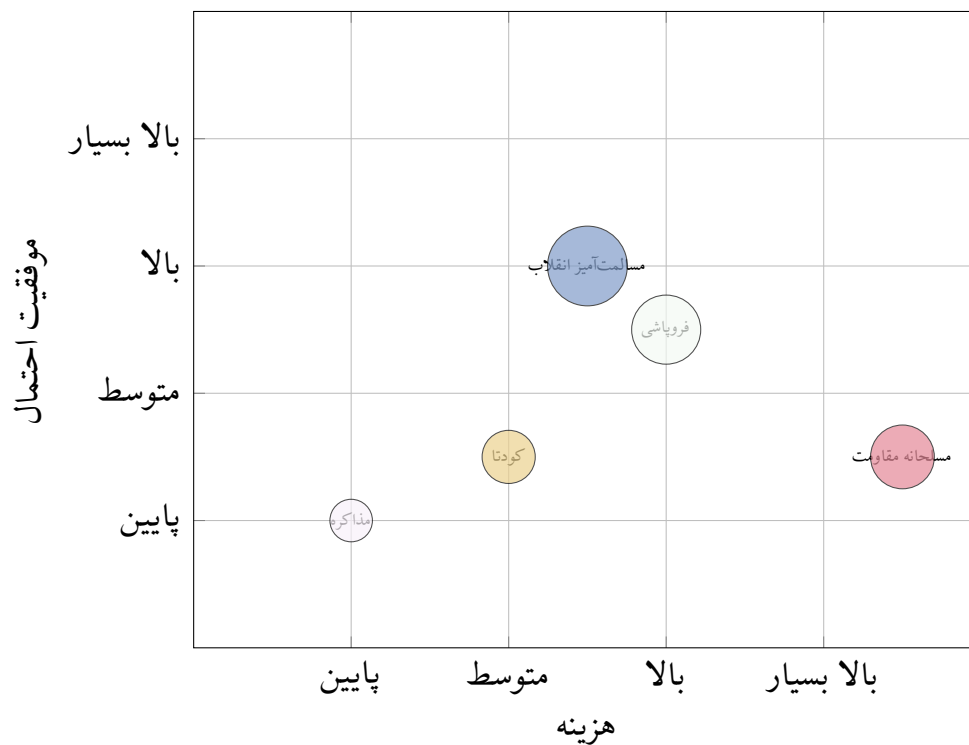
شکل ۱۰۴: مقایسه چندبعدی سناریوهای اصلی

«آینده قابل پیش‌بینی نیست، اما می‌توان برای سناریوهای مختلف آماده شد. هنر استراتژی، انتخاب بهترین مسیر در میان ناشناخته‌هاست.»

۱.۴ چارچوب تحلیل سناریوها

هر سناریو بر اساس چهار معیار اصلی ارزیابی می‌شود:

۱. **احتمال وقوع:** چقدر محتمل است؟
۲. **هزینه انسانی:** چه تعداد قربانی؟
۳. **مدت زمان:** چقدر طول می‌کشد؟
۴. **پایداری نتیجه:** آیا دموکراسی پایدار خواهد بود؟

شکل ۲.۴: موقعیت سناریوها در ماتریس هزینه-احتمال

۲.۴ سناریوی اول: انقلاب مردمی خشونت‌پرهیز

جدول ۱۰.۴: تحلیل هزینه-فایده سناریوی انقلاب مردمی

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۳۵٪	نیازمند شرایط خاص
هزینه انسانی	متوسط تا بالا	خطر سرکوب خونین
مدت	۶-۱۸ ماه	پس از آغاز
پایداری	بالا	اگر حکومت انتقالی موفق باشد

۱.۲.۴ ریسک‌های اصلی

خطرات جدی

- سرکوب خونین مشابه دی‌ماه ۱۴۰۴ یا بدتر
- شکست در بسیج کافی
- عدم شکاف در نیروهای امنیتی
- رقابت‌های درونی اپوزیسیون در لحظه حساس

۳.۴ سناریوی دوم: مقاومت مسلحانه

iranred

سناریوی ۲: مقاومت مسلحانه

توصیف

مبارزه مسلحانه علیه نظام، از چریکی تا شورش گسترده. این سناریو پریسک‌ترین و پرهزینه‌ترین گزینه است.

اشکال مختلف

۱. چریکی شهری: عملیات کوچک و پراکنده
۲. شورش منطقه‌ای: کنترل بخش‌هایی از کشور
۳. جنگ داخلی: درگیری تمام‌عیار

جدول ۲.۴: تحلیل هزینه-فایده سناریوی مسلحانه

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال موفقیت	۱۵٪	بسیار پایین
هزینه انسانی	بسیار بالا	صدها هزار تا میلیون‌ها
مدت	نامشخص	سال‌ها تا دهه‌ها
پایداری	پایین	ریسک دیکتاتوری نظامی

هشدار جدی

این سناریو توصیه نمی‌شود. تجربه سوریه و لیبی نشان می‌دهد که مسلح شدن مردم معمولاً به جنگ داخلی، ویرانی و مداخله خارجی منجر می‌شود.

۴.۴ سناریوی سوم: کودتای نظامی

irangold

سناریوی ۳: کودتای نظامی

توصیف

گروهی از نظامیان (احتمالاً از ارتش یا حتی سپاه) علیه رهبری قیام می‌کنند.

پیش‌نیازها

- نارضایتی گسترده در نیروهای مسلح
- شکاف بین فرماندهان و رهبری
- فشار اقتصادی بر نظامیان
- حمایت یا سکوت قدرت‌های خارجی

نمونه تاریخی: انقلاب میخک پرتغال (۱۹۷۴) نشان می‌دهد که کودتای نظامی می‌تواند به دموکراسی منجر شود، اما این استثناست نه قاعده.

جدول ۳.۴: تحلیل سناریوی کودتا

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۱۰٪	وابستگی شدید نظامیان به نظام
هزینه	متوسط	اگر سریع باشد
مدت	سریع	روزها تا هفته‌ها
پایداری	متوسط	ریسک دیکتاتوری نظامی

۵.۴ سناریوی چهارم: فروپاشی از درون

olgoogreen

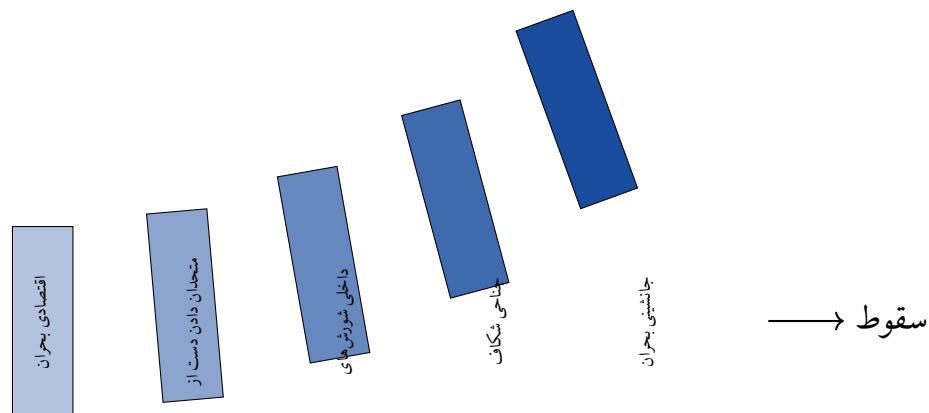
سناریوی ۴: فروپاشی

توصیف

نظام به دلیل تضادها و بحران‌های درونی از هم می‌پاشد. مشابه فروپاشی شوروی.

عوامل محرک

- بحران جانشینی رهبری
- ورشکستگی اقتصادی
- شورش‌های توده‌ای پی‌درپی
- تشدید تنش‌های جناحی
- از دست دادن متحدان منطقه‌ای

شکل ۳.۴: اثر دومینویی فروپاشی

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۲۵٪	بستگی به تحولات داخلی
هزینه	بالا	خطر هرج و مرج
مدت	متغیر	ماه‌ها تا سال‌ها
پایداری	متوسط	نیازمند آمادگی اپوزیسیون

۶.۴ سناریوی پنجم: گذار مذاکره‌ای

empireborder

سناریوی ۵: گذار مذاکره‌ای

توصیف

نظام تحت فشار به مذاکره با اپوزیسیون تن می‌دهد و انتقال قدرت تدریجی صورت می‌گیرد.

پیش‌نیازها

- تغییر در محاسبات هزینه-فایده نظام
- تضمین‌های امنیتی برای مقامات
- فشار بین‌المللی هماهنگ
- اپوزیسیون متحد و مشروع به عنوان طرف مذاکره

نمونه موفق: آفریقای جنوبی، جایی که نظام آپارتاید پس از سال‌ها مذاکره قدرت را واگذار کرد. اما شرایط ایران بسیار متفاوت است.

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۱۵٪	نظام اراده‌ای برای مذاکره ندارد
هزینه	پایین	کم‌خسونت‌ترین گزینه
مدت	طولانی	سال‌ها
پایداری	بالا	اگر توافق جامع باشد

۷.۴ سناریوی ترکیبی: واقع بینانه ترین مسیر

تحلیل کلیدی

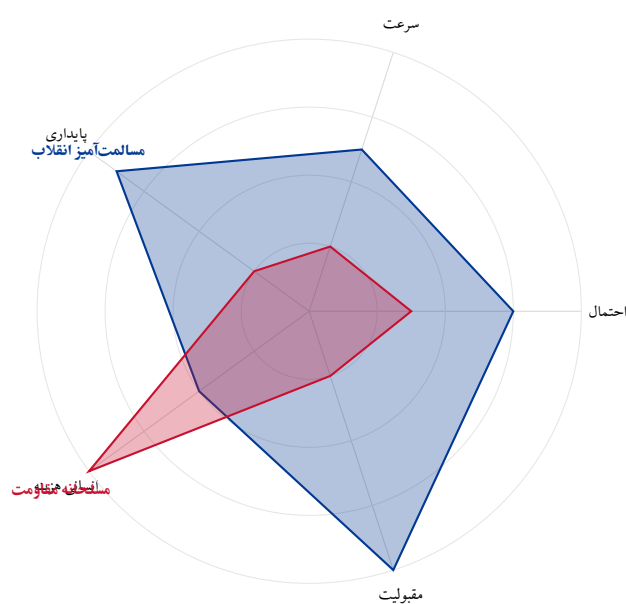
در عمل، گذار احتمالاً ترکیبی از چند سناریو خواهد بود. محتمل ترین مسیر: فشار مردمی + فروپاشی تدریجی + احتمالاً مذاکره در مراحل پایانی

خلاصه فصل

- پنج سناریوی اصلی برای گذار قابل تصور است
- انقلاب خشونت‌پرهیز بیشترین احتمال موفقیت را دارد
- مقاومت مسلحانه به شدت توصیه نمی‌شود
- سناریوی ترکیبی واقع‌بینانه‌ترین مسیر است
- آمادگی برای چندین سناریو ضروری است

فصل ۵

سناریوهای گذار

راداری (نمایه سناریوها کیفی ارزیابی)

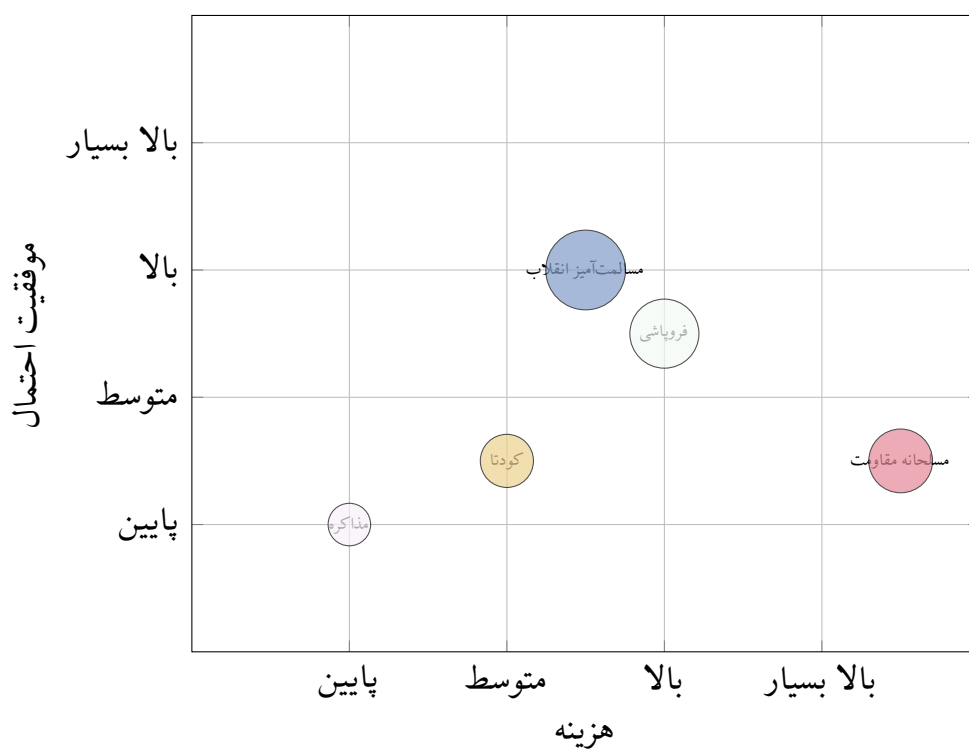
شکل ۱۰۵: مقایسه چندبعدی سناریوهای اصلی

«آینده قابل پیش‌بینی نیست، اما می‌توان برای سناریوهای مختلف آماده شد. هنر استراتژی، انتخاب بهترین مسیر در میان ناشناخته‌هاست.»

۱.۵ چارچوب تحلیل سناریوها

هر سناریو بر اساس چهار معیار اصلی ارزیابی می‌شود:

۱. **احتمال وقوع:** چقدر محتمل است؟
۲. **هزینه انسانی:** چه تعداد قربانی؟
۳. **مدت زمان:** چقدر طول می‌کشد؟
۴. **پایداری نتیجه:** آیا دموکراسی پایدار خواهد بود؟

شکل ۲.۵: موقعیت سناریوها در ماتریس هزینه-احتمال

۲.۵ سناریوی اول: انقلاب مردمی خشونت پرهیز

جدول ۱.۵: تحلیل هزینه-فایده سناریوی انقلاب مردمی

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۳۵٪	نیازمند شرایط خاص
هزینه انسانی	متوسط تا بالا	خطر سرکوب خونین
مدت	۶-۱۸ ماه	پس از آغاز
پایداری	بالا	اگر حکومت انتقالی موفق باشد

۱.۲.۵ ریسک‌های اصلی

خطرات جدی

- سرکوب خونین مشابه دی‌ماه ۱۴۰۴ یا بدتر
- شکست در بسیج کافی
- عدم شکاف در نیروهای امنیتی
- رقابت‌های درونی اپوزیسیون در لحظه حساس

۳.۵ سناریوی دوم: مقاومت مسلحانه

iranred

سناریوی ۲: مقاومت مسلحانه

توصیف

مبارزه مسلحانه علیه نظام، از چریکی تا شورش گسترده. این سناریو پریسک‌ترین و پرهزینه‌ترین گزینه است.

اشکال مختلف

۱. چریکی شهری: عملیات کوچک و پراکنده
۲. شورش منطقه‌ای: کنترل بخش‌هایی از کشور
۳. جنگ داخلی: درگیری تمام‌عیار

جدول ۲.۵: تحلیل هزینه-فایده سناریوی مسلحانه

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال موفقیت	۱۵٪	بسیار پایین
هزینه انسانی	بسیار بالا	صدها هزار تا میلیون‌ها
مدت	نامشخص	سال‌ها تا دهه‌ها
پایداری	پایین	ریسک دیکتاتوری نظامی

هشدار جدی

این سناریو توصیه نمی‌شود. تجربه سوریه و لیبی نشان می‌دهد که مسلح شدن مردم معمولاً به جنگ داخلی، ویرانی و مداخله خارجی منجر می‌شود.

۴.۵ سناریوی سوم: کودتای نظامی

irangold

سناریوی ۳: کودتای نظامی

توصیف

گروهی از نظامیان (احتمالاً از ارتش یا حتی سپاه) علیه رهبری قیام می‌کنند.

پیش‌نیازها

- نارضایتی گسترده در نیروهای مسلح
- شکاف بین فرماندهان و رهبری
- فشار اقتصادی بر نظامیان
- حمایت یا سکوت قدرت‌های خارجی

نمونه تاریخی: انقلاب میخک پرتغال (۱۹۷۴) نشان می‌دهد که کودتای نظامی می‌تواند به دموکراسی منجر شود، اما این استثناست نه قاعده.

جدول ۳.۵: تحلیل سناریوی کودتا

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۱۰٪	وابستگی شدید نظامیان به نظام
هزینه	متوسط	اگر سریع باشد
مدت	سریع	روزها تا هفته‌ها
پایداری	متوسط	ریسک دیکتاتوری نظامی

۵.۵ سناریوی چهارم: فروپاشی از درون

olgoogreen

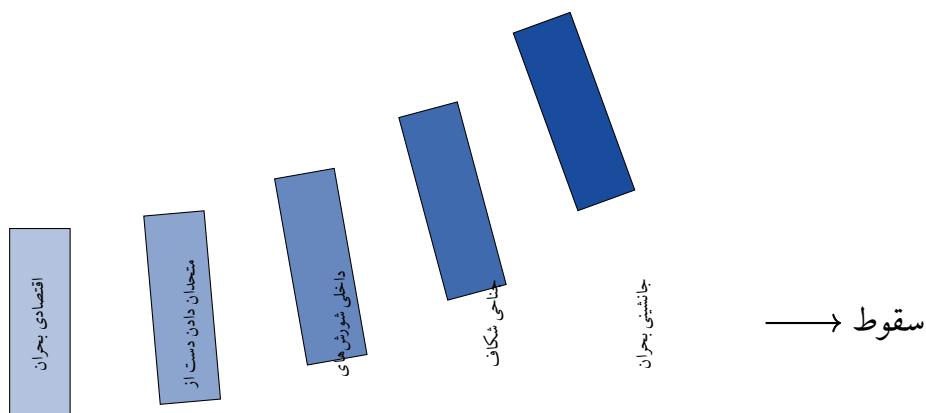
سناریوی ۴: فروپاشی

توصیف

نظام به دلیل تضادها و بحران‌های درونی از هم می‌پاشد. مشابه فروپاشی شوروی.

عوامل محرک

- بحران جانشینی رهبری
- ورشکستگی اقتصادی
- شورش‌های توده‌ای پی‌درپی
- تشدید تنش‌های جناحی
- از دست دادن متحدان منطقه‌ای

شکل ۳.۵: اثر دومینویی فروپاشی

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۲۵٪	بستگی به تحولات داخلی
هزینه	بالا	خطر هرج و مرج
مدت	متغیر	ماه‌ها تا سال‌ها
پایداری	متوسط	نیازمند آمادگی اپوزیسیون

۶.۵ سناریوی پنجم: گذار مذاکراتی

empireborder

سناریوی ۵: گذار مذاکراتی

توصیف

نظام تحت فشار به مذاکره با اپوزیسیون تن می‌دهد و انتقال قدرت تدریجی صورت می‌گیرد.

پیش‌نیازها

- تغییر در محاسبات هزینه-فایده نظام
- تضمین‌های امنیتی برای مقامات
- فشار بین‌المللی هماهنگ
- اپوزیسیون متحد و مشروع به عنوان طرف مذاکره

نمونه موفق: آفریقای جنوبی، جایی که نظام آپارتاید پس از سال‌ها مذاکره قدرت را واگذار کرد. اما شرایط ایران بسیار متفاوت است.

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	۱۵٪	نظام اراده‌ای برای مذاکره ندارد
هزینه	پایین	کم‌خسونت‌ترین گزینه
مدت	طولانی	سال‌ها
پایداری	بالا	اگر توافق جامع باشد

۷.۵ سناریوی ترکیبی: واقع‌بینانه‌ترین مسیر

تحلیل کلیدی

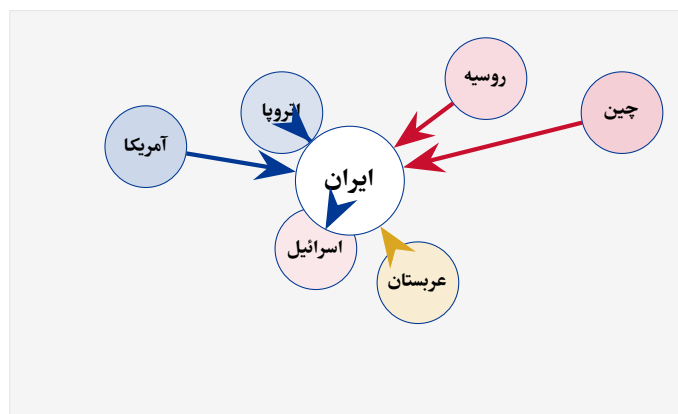
در عمل، گذار احتمالاً ترکیبی از چند سناریو خواهد بود. محتمل‌ترین مسیر: فشار مردمی + فروپاشی تدریجی + احتمالاً مذاکره در مراحل پایانی

خلاصه فصل

- پنج سناریوی اصلی برای گذار قابل تصور است
- انقلاب خشونت‌پرهیز بیشترین احتمال موفقیت را دارد
- مقاومت مسلحانه به شدت توصیه نمی‌شود
- سناریوی ترکیبی واقع‌بینانه‌ترین مسیر است
- آمادگی برای چندین سناریو ضروری است

فصل ۶

بُعد بین‌المللی

ایران وضعیت بر بین‌المللی بازیگران تأثیرگذاری شبکه

شکل ۱۰۶: نقشه بازیگران بین‌المللی و فشارهای دیپلماتیک

«درک منافع بازیگران بین‌المللی کلید بهره‌برداری از آنهاست.»

۱.۶ بازیگران کلیدی

جدول ۱.۶: تحلیل بازیگران اصلی

بازیگر	موضع	منافع کلیدی
آمریکا	ضد نظام	جلوگیری از برنامه هسته‌ای، تضعیف نفوذ منطقه‌ای
اسرائیل	ضد نظام	خنثی‌سازی تهدید، تضعیف نیروهای نیابتی
اتحادیه اروپا	محتاط	ثبات منطقه‌ای، تجارت، حقوق بشر
روسیه	حامی نظام	همکاری نظامی، مقابله با غرب
چین	حامی نظام	نفت، جاده ابریشم، موازنه قدرت
عربستان	ضد نظام	رقابت منطقه‌ای، امنیت

۲.۶ انواع مداخله

۱.۲.۶ تحریم‌ها و فشار اقتصادی

- تحریم نفتی: کاهش ۸۰٪ صادرات
- تحریم بانکی: قطع دسترسی به سیستم مالی
- تحریم افراد: مسدود کردن دارایی‌های مقامات

۲.۲.۶ حمایت دیپلماتیک

الگو و درس

- شناسایی حکومت انتقالی
- محکومیت‌های بین‌المللی
- حمایت از محاکمه در ICC

۳.۲.۶ کمک غیرنظامی

رسانه، فناوری دور زدن فیلترینگ، آموزش کادرها، کمک مالی.

۴.۲.۶ مداخله نظامی

هشدار

مداخله نظامی گسترده غیرمحمتمل و مخرب است. درس‌های عراق و افغانستان.

۳.۶ فرصت‌های کنونی

نکته استراتژیک

۱. تضعیف نیروهای نیابتی
۲. انزوای بیشتر نظام
۳. توجه بین‌المللی پس از رویدادهای اخیر
۴. اجماع نسبی غرب و اعراب

۴.۶ توصیه‌ها برای دیپلماسی اپوزیسیون

توضیح	توصیه
یک صدای واحد در محافل بین‌المللی	وحدت در پیام
اجتناب از وابستگی به هر قدرت خارجی	استقلال
حضور در پارلمان‌ها و نهادهای بین‌المللی	لابی مؤثر
فشار ایرانیان خارج بر دولت‌ها	بسیج دیاسپورا

خلاصه فصل

- بازیگران بین‌المللی منافع متفاوتی دارند
- تحریم‌ها مؤثرترین ابزار فعلی هستند
- مداخله نظامی گسترده غیرمحمتمل است
- اپوزیسیون باید مستقل اما عمل‌گرا باشد

فصل ۲

تقویت اپوزیسیون

شکل ۱.۲: مدل ارتقای توانمندی‌های مبارزاتی

«پیروزی از آن کسی است که هم خود را قوی کند و هم دشمن را ضعیف.»

۱.۲ چگونه ما قوی‌تر شویم؟

۱.۱.۲ ائتلاف‌سازی عملی

اصول ائتلاف موفق

۱. توافق بر حداقل‌ها: سرنگونی، دموکراسی، حقوق بشر
۲. پذیرش تنوع: اختلاف نظر طبیعی و سالم است
۳. ساختار شفاف: مسئولیت‌ها و تصمیم‌گیری روشن

۴. مکانیزم حل اختلاف: رویه‌های مشخص

شکل ۲۰۷: مسیر ائتلاف‌سازی

۲۰۱۰۷ ساختارسازی سازمانی

وظیفه	نهاد پیشنهادی
تصمیم‌گیری کلان، نمایندگی بین‌المللی	شورای هماهنگی
هماهنگی پیام‌رسانی، مبارزه با تحریف	کمیته رسانه
مستندسازی، عدالت انتقالی	کمیته حقوقی
شبکه‌سازی امن، انتقال اطلاعات	کمیته ارتباط با داخل
جذب و مدیریت شفاف منابع مالی	کمیته منابع

جدول ۱۰۷: ساختار پیشنهادی اپوزیسیون متحد

۳۰۱۰۷ ارتباط با داخل کشور

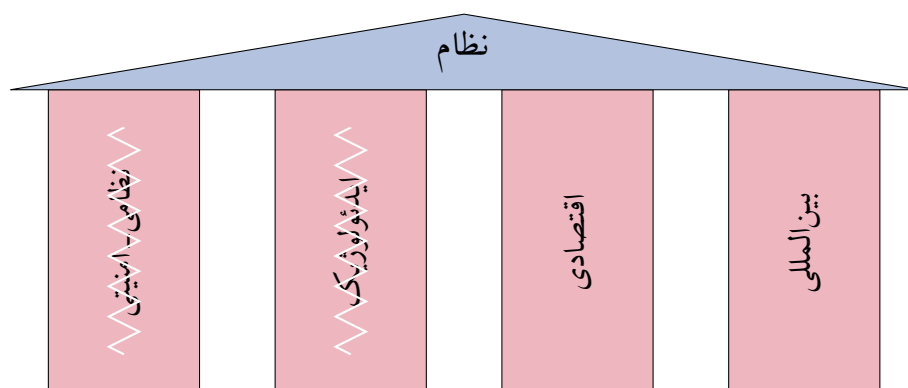
چالش امنیتی

ارتباط با داخل پرخطر است. باید با رعایت کامل اصول امنیتی صورت گیرد.

- استفاده از ابزارهای رمزنگاری شده
- شبکه‌های غیرمتمرکز و سلولی
- آموزش امنیت دیجیتال
- اجتناب از افشای هویت فعالان

۲۰۷ چگونه حکومت ضعیف‌تر شود؟

۱.۲.۷ شکستن ستون‌های قدرت

شکل ۳.۷: ستون‌های قدرت نظام

۲.۲.۷ نافرمانی مدنی

اشکال نافرمانی مدنی

۱. اعتصاب عمومی و صنفی
۲. تحریم انتخابات و نهادها
۳. عدم پرداخت قبوض دولتی
۴. اعتراضات خیابانی
۵. کمپین‌های رسانه‌ای

۳.۷ استراتژی‌های ارتباطی و رسانه‌ای

چالش	کاربرد	پلتفرم
هزینه بالا	دسترسی گسترده، اخبار	تلویزیون ماهواره‌ای
فیلترینگ	بسیج سریع، ویدئو	شبکه‌های اجتماعی
نظارت امنیتی	ارتباط مستقیم	پیام‌رسان‌ها

جدول ۲.۷: ابزارهای ارتباطی

۴.۷ نقش دیاسپورا

- لابی‌گری: فشار بر دولت‌ها و نمایندگان
- تأمین مالی: کمک به فعالیت‌های اپوزیسیون
- تخصص: ارائه دانش فنی و مدیریتی
- رسانه: تولید و انتشار محتوا

۵.۷ اولویت‌بندی اقدامات

#	اقدام	فوریت	تأثیر
۱	ائتلاف‌سازی	بالا	بالا
۲	ساختارسازی	بالا	بالا
۳	ارتباط با داخل	بالا	متوسط
۴	دیپلماسی	متوسط	بالا
۵	جذب منابع	متوسط	متوسط

جدول ۳.۷: ماتریس اولویت‌بندی

خلاصه فصل

- ائتلاف بر پایه توافق حداقلی ممکن است
- ساختارسازی سازمانی ضروری است
- ارتباط امن با داخل حیاتی است
- نافرمانی مدنی ستون‌های قدرت را تضعیف می‌کند
- دیاسپورا نقش کلیدی دارد

فصل ۸

مدیریت دوره گذار

شکل ۱۰۸: مدل مدیریت تعادل در دوره گذار

«سخت‌ترین بخش انقلاب، نه سرنگونی که ساختن است. روز بعد از پیروزی آغاز آزمون واقعی است.»

۱۰۸ چالش‌های «روز بعد»

خطرات فوری

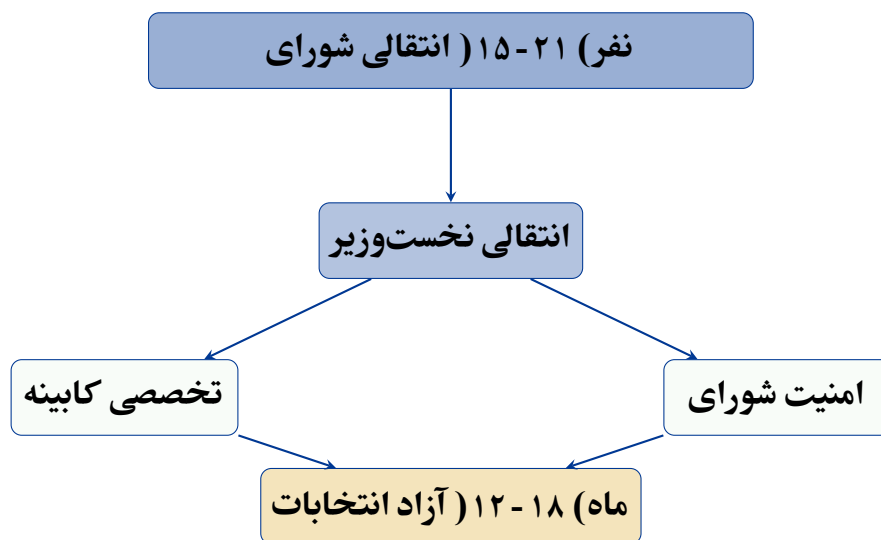
- خلأ قدرت: فقدان نهادهای تصمیم‌گیری
- امنیت: خطر شورش، غارت، انتقام‌جویی
- اقتصاد: بحران ارز، کمبود کالا
- انتقام: خطر کشتار عوامل نظام

۲۰۸ جلوگیری از سوری‌های شدن

سناریوی خطر	عوامل	پیشگیری
جنگ داخلی	گروه‌های مسلح، شکاف قومی	خلع سلاح، وحدت ملی
هرج و مرج	فقدان نظم، انتقام	استقرار سریع امنیت
تجزیه	جدایی طلبی	فدرالیسم، حقوق اقلیت‌ها

جدول ۱۰۸: سناریوهای خطر و پیشگیری

۳.۸ مدل انتقالی حکومت

شکل ۳.۸: ساختار حکومت انتقالی

۴.۸ نقش نیروهای مسلح

- ارتش: حفظ با پاکسازی فرماندهان + نظارت
- سپاه: انحلال یا ادغام تدریجی
- پلیس: بازسازی با اولویت

۵.۸ عدالت انتقالی

اصول عدالت انتقالی

۱. حقیقت‌یابی: کمیسیون حقیقت
۲. محاکمه: رهبران اصلی جنایات
۳. جبران: غرامت به قربانیان
۴. اصلاحات: تغییر نهادها

تعادل: عدالت باید با ثبات متوازن شود. عفو محدود برای عوامل رده پایین ممکن است ضروری باشد.

۶.۸ جدول زمانی دوره گذار

زمان	اقدامات کلیدی
هفته ۱	استقرار شورای انتقالی، اعلام قانون اساسی موقت
ماه ۱-۳	تثبیت امنیت، بازگشایی اقتصاد، آزادی زندانیان
ماه ۳-۶	تشکیل کمیسیون‌ها، آغاز اصلاحات
ماه ۶-۱۲	آماده‌سازی انتخابات، تدوین قانون اساسی
ماه ۱۲-۱۸	انتخابات آزاد، انتقال به حکومت منتخب

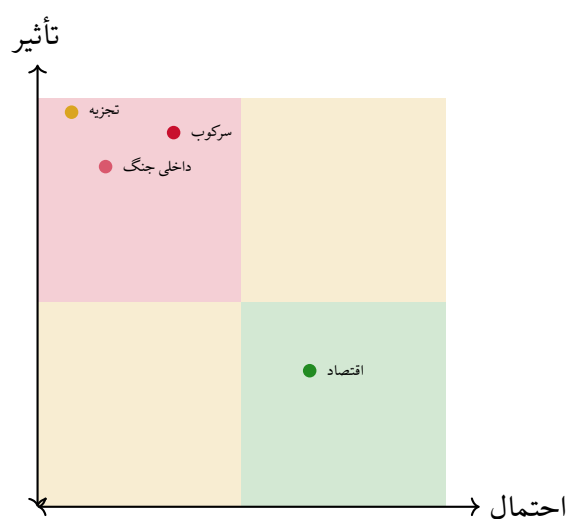
جدول ۲۰.۸: جدول زمانی پیشنهادی

خلاصه فصل

- «روز بعد» سخت‌تر از سرنگونی است
- آمادگی قبلی برای حکومت انتقالی ضروری است
- نیروهای مسلح باید مدیریت شوند نه نابود
- عدالت انتقالی باید با ثبات متوازن باشد

فصل تحلیل

۹ ریسک

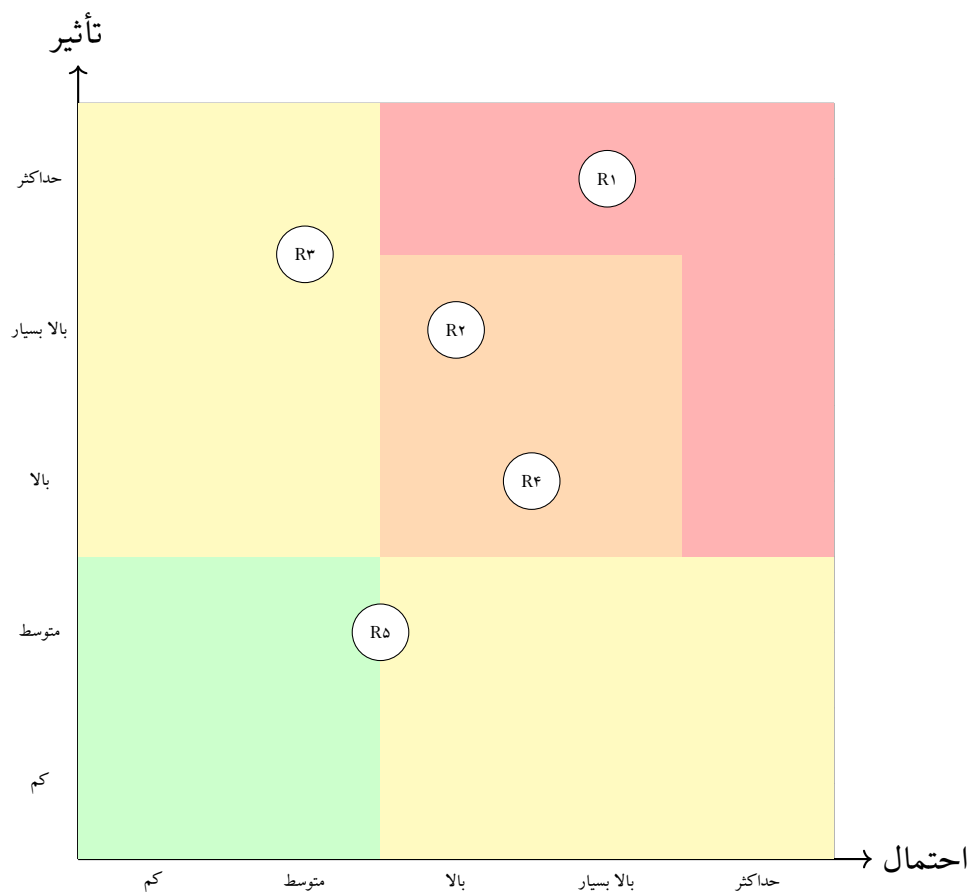
استراتژیک ریسک‌های حرارتی نقشه

شکل ۱۰۹: ارزیابی توزیع ریسک‌های گذار

«مدیریت ریسک یعنی آمادگی برای بدترین و تلاش برای بهترین.»

ریسک

۱.۹ ماتریس

شکل ۲.۹: ماتریس ریسک ۵×۵

کد	ریسک	احتمال	تأثیر
۱R	سرکوب خونین تر	بالا	حداکثر
۲R	جنگ داخلی	متوسط	بسیار بالا
۳R	تجزیه کشور	کم	حداکثر
۴R	دیکتاتوری جدید	متوسط	بالا
۵R	شکست اقتصادی	متوسط	متوسط

جدول ۱.۹: فهرست ریسک‌های اصلی

حالت

بدترین

۲.۹ سناریوهای

۱.۲.۹ سناریو ۱: سرکوب خونین

هشدار

نظام با استفاده از تمام ظرفیت سرکوب، اعتراضات را سرکوب می‌کند.

- تلفات: هزاران تا ده‌ها هزار
- پیامد: سکوت موقت، خشم انباشته
- کاهش: تاکتیک‌های پراکنده، اجتناب از تجمعات متمرکز

۲.۲.۹ سناریو ۲: جنگ داخلی

هشدار

درگیری مسلحانه بین گروه‌های مختلف.

- تلفات: صدها هزار
- پیامد: ویرانی، مداخله خارجی
- کاهش: اجتناب از مسلح شدن، وحدت اپوزیسیون

۳.۲.۹ سناریو ۳: تجزیه

هشدار

جدایی مناطق قومی.

- احتمال: پایین اما موجود
- کاهش: تضمین حقوق اقلیت‌ها، فدرالیسم

۳.۹ استراتژی‌های کاهش ریسک

ریسک	استراتژی کاهش
سرکوب	تاکتیک‌های غیرمتمرکز، حمایت بین‌المللی
جنگ داخلی	وحدت اپوزیسیون، خلع سلاح
تجزیه	فدرالیسم، حقوق برابر
دیکتاتوری	نظارت بین‌المللی، نهادهای قوی

جدول ۳.۹: استراتژی‌های کاهش ریسک

خلاصه فصل

- ریسک‌های جدی وجود دارند و باید مدیریت شوند
- سرکوب خونین محتمل‌ترین ریسک است
- جنگ داخلی و تجزیه باید به شدت از آنها اجتناب شود
- استراتژی‌های کاهش از قبل باید آماده باشند

فصل

نقشه

راه

۱۰ عملیاتی

عملیاتی مراحل زمانی توالی

شکل ۱۰۱۰: نقشه راه کلی عملیات گذار

«هدف بدون برنامه فقط یک آرزوست. برنامه بدون عمل فقط یک رویاست.»

۱۰۱۰ مرحله اول: تثبیت (۰-۳ ماه)

مسئول	اقدام	
رهبران	تشکیل کمیته هماهنگی موقت	
کمیته	تعیین سخنگوی واحد	
فنی	راه اندازی کانال های ارتباطی امن	
همه	تدوین بیانیه اصول مشترک	

جدول ۱۰۱۰: چک لیست مرحله تثبیت

۲۰۱۰ مرحله دوم: ائتلاف سازی (۳-۱۲ ماه)

شکل ۲۰۱۰: فرآیند ائتلاف سازی

۳.۱۰ مرحله سوم: بسیج (۶-۱۸ ماه)

- ارتباط با شبکه‌های داخلی
- کمپین‌های رسانه‌ای
- لابی‌گری بین‌المللی
- جذب منابع
- آموزش کادرها

۴.۱۰ مرحله چهارم: اقدام

شرایط آغاز

۱. ائتلاف پایدار شکل گرفته
۲. حمایت بین‌المللی تأمین شده
۳. ظرفیت بسیج کافی
۴. رویداد آغازگر (Trigger)
۵. آمادگی برای حکومت انتقالی

۵.۱۰ شاخص‌های پایش پیشرفت

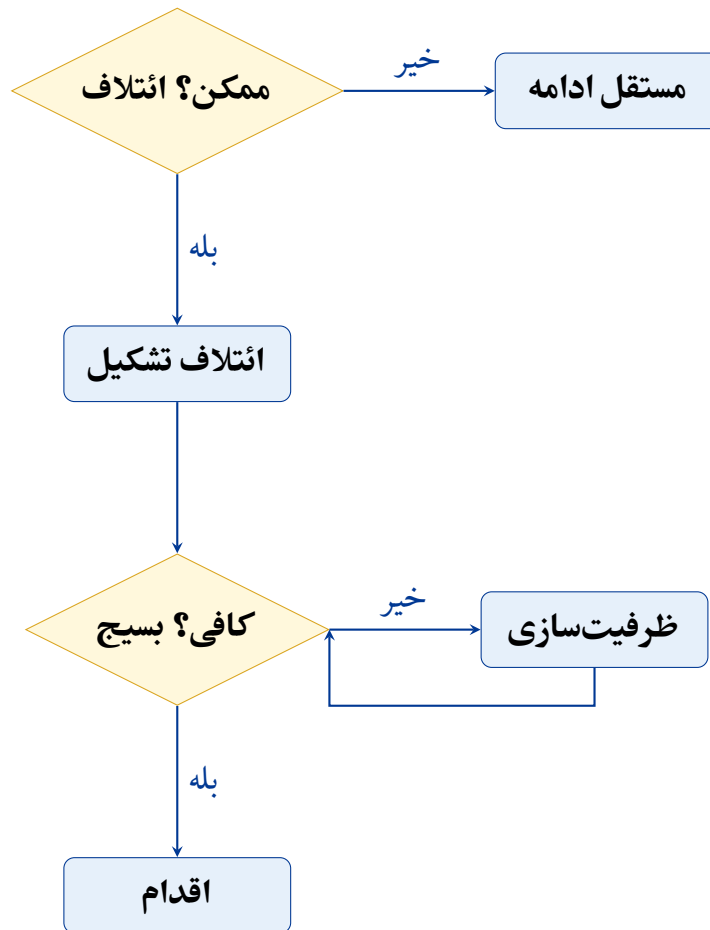
شاخص	هدف	وضعیت فعلی
تعداد جریان‌ات در ائتلاف	+۵	در حال مذاکره
بودجه سالانه	M+۱۰	نامشخص
حمایت دولت‌ها	+۳	۲-۱
ارتباط با داخل	فعال	محدود

جدول ۲.۱۰: داشبورد پایش

کلیدی

تصمیم‌گیری

۶.۱۰ نقاط

شکل ۳.۱۰: درخت تصمیم‌گیری

خلاصه فصل

- نقشه راه چهار مرحله‌ای: تثبیت، ائتلاف، بسیج، اقدام
- هر مرحله اقدامات و مسئولین مشخص دارد
- شاخص‌های پایش باید مرتب بررسی شوند
- نقاط تصمیم‌گیری کلیدی را بشناسید

جمع بندی

شکل ۱۰۱۱: پایان استبداد و طلوع آزادی

۱۰۱۱ ده پیام کلیدی

۱. نظام در بحران است: بحران مشروعیت، اقتصاد و انزوای بین‌المللی
۲. سرنگونی ممکن است: اما نیازمند استراتژی و سازماندهی
۳. ائتلاف ضروری است: تفرقه بزرگ‌ترین ضعف اپوزیسیون است
۴. خشونت پرهیزی برتری دارد: تجربه نشان می‌دهد مؤثرتر است
۵. روز بعد مهم‌تر است: آمادگی برای حکومت انتقالی حیاتی است
۶. ریسک‌ها جدی‌اند: جنگ داخلی و تجزیه باید اجتناب شود

۷. بین‌الملل ابزار است: نه ناجی - استفاده هوشمند
۸. نسل جوان کلید است: انرژی و شجاعت بی‌نظیر
۹. زمان مهم است: فرصت ابدی نیست
۱۰. امید واقعی وجود دارد: تغییر آمدنی است

۲.۱۱ فراخوان عمل

به رهبران اپوزیسیون

- منافع شخصی را کنار بگذارید
- ائتلاف را جدی بگیرید
- ساختار بسازید
- با داخل ارتباط برقرار کنید

به فعالان داخل

- امنیت شخصی اولویت است
- شبکه‌سازی کنید
- امید را زنده نگه دارید
- منتظر لحظه مناسب باشید

به دیاسپورا: صدای داخل باشید. لابی کنید. منابع فراهم کنید.

۳.۱۱ کلام آخر: امید واقع‌بینانه

- تاریخ به ما می‌آموزد که هیچ نظام استبدادی ابدی نیست. دیوار برلین فرو ریخت. آپارتاید پایان یافت. شوروی فروپاشید. جمهوری اسلامی نیز استثنا نخواهد بود. اما تغییر خودبه‌خود نمی‌آید. تغییر نیازمند:
- وحدت نیروهای آزادی‌خواه
 - صبر استراتژیک

- آمادگی برای بهره‌برداری از فرصت‌ها

- شجاعت مردم

آینده در دست ماست. وقت عمل است.

«پایان استبداد، آغاز آزادی»

پیوست آ

نظریه‌های انقلاب و گذار

Transition Theories

۱.آ نظریه ساختاری اسکاچپول

تدا اسکاچپول در کتاب «دولت‌ها و انقلاب‌های اجتماعی» (۱۹۷۹) استدلال می‌کند که انقلاب‌ها زمانی رخ می‌دهند که:

- دولت دچار بحران مالی و نظامی شود
- نخبگان از حکومت فاصله بگیرند
- دهقانان/توده‌ها ظرفیت سازماندهی داشته باشند

کاربرد برای ایران: بحران مالی و فشار بین‌المللی موجود است. شکاف نخبگان رو به افزایش. ظرفیت سازماندهی توده‌ها (به ویژه طبقه متوسط شهری) نسبتاً بالا.

۲.آ نظریه بسیج منابع تیلی

چارلز تیلی تأکید می‌کند که جنبش‌های اجتماعی نیازمند:

۱. منابع (پول، نیرو، سازمان)

۲. فرصت سیاسی

۳. چارچوب‌بندی مناسب (Framing)

۳.آ ۱۹۸ روش جین شارپ

جین شارپ در «از دیکتاتوری به دموکراسی» ۱۹۸ روش مبارزه غیرخشونت‌آمیز را فهرست کرده:

دسته	تعداد	نمونه
اعتراض نمادین	۵۴	تظاهرات، امضا، نمادها
عدم همکاری اجتماعی	۱۶	تحریم، اعتصاب اجتماعی
عدم همکاری اقتصادی	۴۹	اعتصاب، تحریم خرید
عدم همکاری سیاسی	۳۸	تحریم انتخابات، نافرمانی
مداخله غیرخشونت‌آمیز	۴۱	تحصن، اشغال

جدول ۱.۰: دسته‌بندی روش‌های جین شارپ

۴.آ انقلاب‌های مخملی: الزامات

تجربه اروپای شرقی نشان می‌دهد انقلاب موفق غیرخشونت‌آمیز نیازمند:

الگو و درس

۱. رهبری متحد و شناخته‌شده

۲. سازمان‌های مدنی قوی

۳. رسانه‌های مستقل

۴. حمایت بین‌المللی

۵. شکاف در نیروهای امنیتی

۶. یک رویداد آغازگر

۵.آ. نظریه گذار دموکراتیک

اودانل و اشمیتر چهار مرحله گذار را تعریف کردند:

شکل ۱.آ: مراحل گذار دموکراتیک

۶.آ. چارچوب ترکیبی پیشنهادی

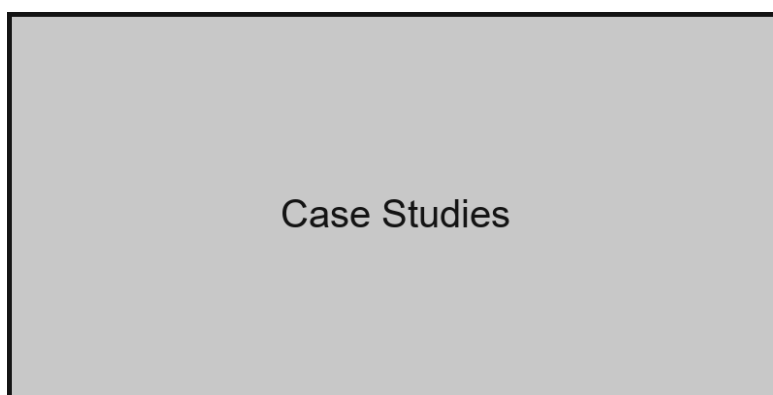
برای ایران، ترکیبی از نظریه‌ها مناسب‌تر است:

نکته استراتژیک

- از اسکاچپول: توجه به بحران‌های ساختاری نظام
- از تیلی: تمرکز بر بسیج منابع و فرصت سیاسی
- از شارپ: تاکتیک‌های غیرخشونت‌آمیز
- از گذارشناسان: برنامه‌ریزی برای دوره انتقالی

پیوست ب

مطالعات موردی

ب.۱ نمونه‌های موفق

ب.۱.۱ لهستان: جنبش همبستگی (۱۹۸۰-۱۹۸۹)

عامل	توضیح
رهبری	لخ والسا - کارگر کارزماتیک
سازمان	اتحادیه کارگری ۱۰ میلیونی
حمایت	کلیسای کاتولیک، غرب
تاکتیک	اعتصاب، مذاکره
نتیجه	انتخابات آزاد ۱۹۸۹

جدول ب.۱: خلاصه تجربه لهستان

درس برای ایران: اهمیت سازمان‌دهی کارگری و حمایت نهاد مذهبی (که در ایران وجود ندارد).

ب.۲.۱ چکسلواکی: انقلاب مخملی (۱۹۸۹)

- مدت: تنها ۱۰ روز
- تاکتیک: تظاهرات مسالمت‌آمیز گسترده
- رهبری: واسلاو هاول - نمایشنامه‌نویس
- کلید: اعتصاب عمومی + ترک حزب کمونیست

ب.۳.۱ آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۴)

درس‌های کلیدی

- مذاکره ممکن است حتی با رژیم سرکوبگر
- عدالت انتقالی بدون انتقام (کمیسیون حقیقت)
- رهبری اخلاقی ماندلا
- فشار تحریم‌های بین‌المللی

ب.۴.۱ پرتغال: انقلاب میخک (۱۹۷۴)

کودتای نظامی چپ‌گرا که به دموکراسی منجر شد. نشان‌دهنده امکان گذار از طریق نظامیان.

ب.۲ نمونه‌های ناموفق

ب.۱.۲ سوریه (۲۰۱۱-حال)

چرا شکست خورد؟

- تفرقه شدید اپوزیسیون
- مسلح شدن زودهنگام
- مداخله روسیه و ایران
- فقدان حمایت غربی مؤثر
- شکاف‌های فرقه‌ای و قومی

درس: اجتناب از مسلح شدن + وحدت اپوزیسیون

ب.۲.۲ ونزوئلا

علی‌رغم فشار بین‌المللی و اپوزیسیون قوی، نظام مادورو دوام آورد:

- حمایت روسیه و چین
- کنترل نظامیان بر اقتصاد
- سرکوب مؤثر

ب.۳. جدول مقایسه‌ای

کشور	مدت	روش	حمایت خارجی	وحدت	نتیجه
لهستان	۹ سال	غیرخشن	غرب	بالا	موفق
چک	۱۰ روز	غیرخشن	غرب	بالا	موفق
آفریقای جنوبی	۴ سال	مذاکره	غرب	بالا	موفق
سوریه	۱۳+ سال	مسلح	محدود	پایین	شکست
ونزوئلا	۶+ سال	مختلط	غرب	متوسط	جاری
ایران	-	؟	بالقوه	پایین	؟

جدول ب.۲: مقایسه نمونه‌ها با ایران

ب.۴. نتیجه‌گیری

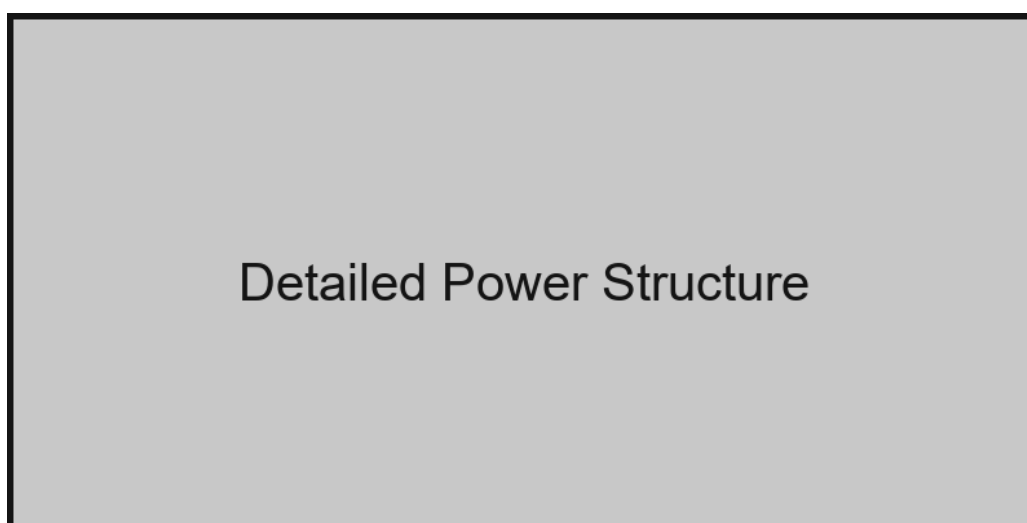
نکته استراتژیک

عوامل کلیدی موفقیت:

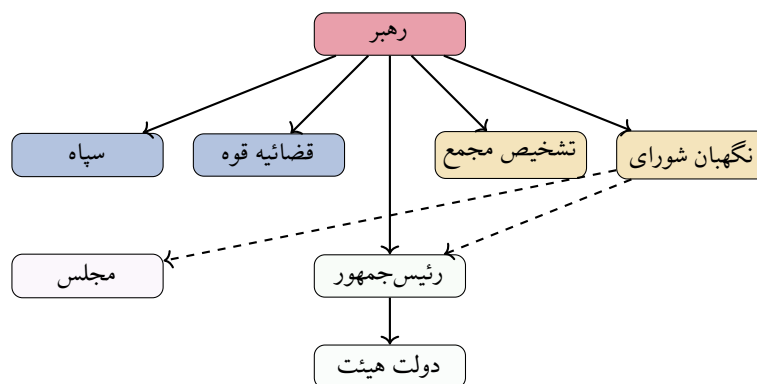
۱. وحدت اپوزیسیون
۲. خشونت پرهیزی
۳. حمایت بین‌المللی
۴. شکاف در نظام
۵. آمادگی برای دوره انتقالی

پیوست پ

ساختار قدرت جمهوری اسلامی

پ.۱ نمودار سازمانی

شکل پ.۱: ساختار قدرت رسمی

پ.۲ بیت رهبری

مرکز اصلی قدرت که شامل:

- دفتر رهبری
- مشاوران ارشد
- نمایندگان ولی فقیه در نهادها
- شبکه‌های مالی (ستاد اجرایی فرمان امام)

پ.۳ سپاه پاسداران

بخش	وظیفه
نیروی زمینی	کنترل داخلی، سرکوب
نیروی دریایی	خلیج فارس
نیروی هوافضا	موشک‌ها، پهپادها
نیروی قدس	عملیات خارجی، نیروهای نیابتی
بسیج	سرکوب داخلی، جاسوسی
اطلاعات سپاه	جاسوسی، ضداطلاعات
خاتم‌الانبیا	امپراتوری اقتصادی

جدول پ.۱: بخش‌های سپاه پاسداران

پ.۴ شبکه‌های اقتصادی

- ستاد اجرایی فرمان امام: تخمین ۲۰۰ میلیارد دلار
- بنیاد مستضعفان: تخمین ۱۰۰ میلیارد دلار
- شرکت‌های سپاه: تخمین ۵۰ میلیارد دلار

پ.۵ نقاط آسیب‌پذیری

هشدار

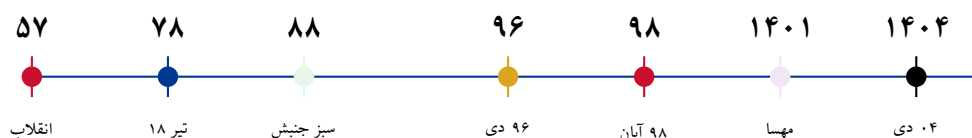
۱. جانشینی رهبری: فقدان جانشین واضح
۲. وابستگی به نفت: تحریم‌پذیری
۳. تنش جناحی: رقابت‌های درونی
۴. فساد سیستماتیک: بی‌اعتمادی عمومی
۵. انزوای بین‌المللی: کاهش متحدان

پیوست

تاریخ جنبش‌های ایران

۱.ت خط زمانی جنبش‌ها

شکل ۱.ت: خط زمانی جنبش‌های اعتراضی

۲.ت جنبش دانشجویی ۱۸ تیر ۱۳۷۸

- علت: بسته شدن روزنامه سلام
- گستره: دانشگاه تهران، سپس سایر شهرها
- سرکوب: حمله انصار حزب‌الله
- درس: اهمیت گسترش به خارج از دانشگاه

ت.۳ جنبش سبز ۱۳۸۸

ویژگی	توضیح
علت	تقلب انتخاباتی
رهبری	موسوی و کروبی
شعار	«رأی من کو؟»
گستره	میلیون‌ها نفر در تهران
سرکوب	کهریزک، کشتار، زندان
نتیجه	شکست، حصر رهبران

جدول ت.۱: مشخصات جنبش سبز

ت.۴ خیزش دی‌ماه ۱۳۹۶

اولین جنبش ضدنظام (نه اصلاح‌طلبانه):

- شعار «اصلاح‌طلب، اصول‌گرا، دیگه تمومه ماجرا»
- گستره: شهرستان‌ها، طبقات پایین
- سرکوب سریع

ت.۵ خیزش آبان ۱۳۹۸

خونین‌ترین سرکوب

- علت: افزایش قیمت بنزین
- کشته: ۱۵۰۰+ (طبق رویترز)
- قطع اینترنت: ۱ هفته
- گستره: سراسری

ت.۶ جنبش مهسا ۱۴۰۱

- علت: کشته شدن مهسا امینی توسط گشت ارشاد
- شعار: «زن، زندگی، آزادی»

- ویژگی: رهبری زنان، نسل Z
- گستره: سراسری، همه اقشار
- مدت: چندین ماه

ت.۷. روند تحول جنبش‌ها

الگو و درس

۱. از اصلاح به براندازی: شعارها رادیکال‌تر شده
۲. از نخبگان به توده: شهرستان‌ها و طبقات پایین
۳. از مردان به زنان: نقش پیشتاز زنان
۴. از ترس به شجاعت: کاهش ترس از نظام

پیوست ث

آمار و داده‌ها

گذار استراتژیک داده‌های مرکز

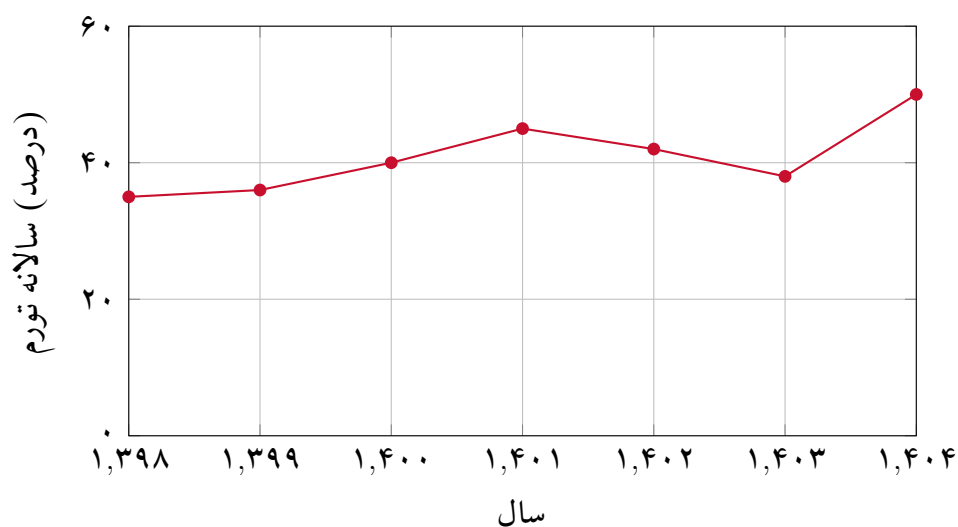
شکل ث.۱: تجميع داده‌های آماری و پایش وضعیت

ث.۱ داده‌های جمعیتی

منبع	مقدار	شاخص
مرکز آمار ۱۴۰۳	۸۸ میلیون	جمعیت کل
تخمین	۴۵٪	زیر ۳۰ سال
بانک جهانی	۷۶٪	شهرنشینی
UNESCO	۸۵٪	باسوادی
ITU	۸۴٪	دسترسی اینترنت

جدول ث.۱: آمار جمعیتی کلیدی

ث.۲ داده‌های اقتصادی

شکل ث.۲: روند تورم سالانه

مقدار	شاخص
۵.۱ تریلیون دلار	GDP (PPP)
۰۰۰,۱۷ دلار	GDP سرانه
۱۲٪	بیکاری رسمی
۲۵-۳۰٪	بیکاری واقعی (تخمین)
۵.۱ میلیون بشکه/روز	صادرات نفت
۴۵٪ GDP	بدهی عمومی

جدول ث.۲: شاخص‌های اقتصادی

ث.۳ داده‌های نظامی

نیرو	نفرات	بودجه تخمینی
ارتش	۰۰۰،۳۵۰	۸ میلیارد دلار
سپاه	۰۰۰،۱۹۰	۲۰+ میلیارد دلار
بسیج (فعال)	۰۰۰،۵۰۰	(در سپاه)
نیروی انتظامی	۰۰۰،۶۰	۳ میلیارد دلار

جدول ث.۳: نیروهای مسلح

ث.۴ آمار سرکوب

سال/رویداد	کشته	بازداشتی	منبع
آبان ۹۸	+۱۵۰۰	+۷۰۰۰	رویترز/عفو بین‌الملل
مهرسا ۱۴۰۱	+۵۰۰	+۰۰۰،۲۰	HRANA
دی ۱۴۰۴	در حال بررسی	در حال بررسی	-

جدول ث.۴: آمار سرکوب (تخمینی)

هشدار

توجه: آمار دقیق به دلیل سانسور حکومتی در دسترس نیست. ارقام بر اساس منابع مستقل و ممکن است کمتر از واقعیت باشند.

پیوست ج

مستندات حقوق بشری

ج ۱۰ اعدام‌ها

توضیح	تعداد	سال
افزایش پس از جنبش مهسا	۵۸۲	۱۴۰۱
بالاترین رقم در دهه اخیر	۸۵۳	۱۴۰۲
ادامه روند	+۶۰۰	۱۴۰۳

جدول ج ۱۰: آمار اعدام سالانه (منبع: ایران هیومن رایتس)

ج ۲۰ زندانیان سیاسی

- تعداد تخمینی: ۲۰،۰۰۰+ نفر
- زنان: افزایش چشمگیر پس از ۱۴۰۱
- روزنامه‌نگاران: ۵۰+ نفر

- وکلا: ۲۰+ نفر
- فعالان کارگری: ۱۰۰+ نفر

ج.۳ شکنجه و بدرفتاری

هشدار

گزارش‌های متعدد از:

- شکنجه جسمی و روانی
- انفرادی طولانی مدت
- تجاوز جنسی
- محرومیت از درمان
- اعترافات اجباری

ج.۴ سرکوب زنان

- حجاب اجباری و گشت ارشاد
- محدودیت در آموزش و اشتغال
- قوانین تبعیض آمیز خانواده
- سرکوب معترضان زن

ج.۵ سرکوب اقلیت‌ها

نوع سرکوب	گروه
محرومیت از تحصیل، زندان، مصادره اموال	بهائیان
ممنوعیت مسجد در تهران، تبعیض	سنی‌ها
سرکوب خشونت آمیز، زندان	دراویش
اعدام، زندان، سرکوب فرهنگی	کرد‌ها
اعدام‌های گسترده، تبعیض	بلوچ‌ها

جدول ج.۲۰: سرکوب اقلیت‌ها

ج.۶. منابع مستندسازی

الگو و درس

- ایران هیومن رایتس (IHR)
- عفو بین الملل
- دیده بان حقوق بشر
- گزارشگر ویژه سازمان ملل
- HRANA
- کمیته گزارشگران بدون مرز

ج.۷. اهمیت مستندسازی

نکته استراتژیک

مستندسازی جنایات برای:

۱. فشار بین المللی
۲. عدالت انتقالی در آینده
۳. ثبت تاریخ
۴. حمایت از قربانیان

پیوست چ

کتاب‌شناسی

چ ۱۰ منابع فارسی

چ ۱۰۱ جنبش‌های اجتماعی

- آبراهامیان، یرواند. *ایران بین دو انقلاب*. ترجمه احمد گل محمدی.
- کدیور، محسن. *حکومت ولایی*.
- میلانی، عباس. *نگاهی به شاه*.

چ ۲۰۱ تحلیل سیاسی

- بشیریه، حسین. *موانع توسعه سیاسی در ایران*.
- قوچانی، محمد. *مقالات متعدد در شرق و روزنامه‌های اصلاح‌طلب*.

چ ۲۰ منابع انگلیسی

چ ۱۰۲ نظریه انقلاب

- ۱۹۷۹ Cambridge، *Revolutions Social and States* Theda. Skocpol،
- ۱۹۷۸. *Revolution to Mobilization From* Charles. Tilly،
- ۱۹۹۳. *Democracy to Dictatorship From* Gene. Sharp،
- ۲۰۱۱ Columbia، *Works Resistance Civil Why* Erica. Chenoweth،

چ ۲۰۲ گذار دموکراتیک

- ۱۹۸۶. *Rule Authoritarian from Transitions* P. Schmitter، & G. O'Donnell،
- ۱۹۹۶. *Transition Democratic of Problems* Alfred. Stepan، & Juan Linz،

- Samuel. Huntington. *Wave Third The*. ۱۹۹۱.

چ.۳.۲ ایران معاصر

- Ervand. Abrahamian. *Iran Modern of History A*. ۲۰۰۸.
- Michael. Axworthy. *Iran Revolutionary*. ۲۰۱۳.
- Karim. Sadjadpour. *Khamenei Reading*. Carnegie. ۲۰۰۹.
- Afshon. Ostovar. *Imam the of Vanguard*. Oxford. ۲۰۱۶.

چ.۳. گزارش‌ها و مستندات

- گزارش‌های سالانه عفو بین‌الملل درباره ایران
- گزارش‌های دیده‌بان حقوق بشر
- گزارش‌های گزارشگر ویژه سازمان ملل
- آمار ایران هیومن رایتس (IHR)
- گزارش‌های House Freedom

چ.۴. منابع آنلاین

- <https://iranhumanrights.org>
- <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/iran/>
- <https://www.hrw.org/middle-east/n-africa/iran>
- <https://english.alarabiya.net/iran>
- <https://www.iranintl.com>

چ.۵. پایگاه‌های داده

- Data) Event & Location Conflict (Armed ACLED
- Democracy) of (Varieties V-Dem
- Index House Freedom
- Iran on Data Bank World